

V.
A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS
INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK ALAKULÁSA

1. A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZRENDSZERE

1.1 Szabályozó joganyag

A területfejlesztés eszközrendszerének alapelemei a szabályozó joganyagok, mert szabályozzák a területfejlesztési tevékenységet, keretet adnak a területfejlesztés szereplői számára a területfejlesztési politika érvényesítése során, meghatározzák azokat a feladatokat, amelyek végrehajtása elősegíti a területfejlesztési politika stratégiai céljainak megvalósulását, valamint biztosítják az eszköz- és intézményrendszer további elemeinek hatékony működtetését.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény megszületése a területfejlesztési tevékenység jogi kereteit OGY határozat és kormányrendeletek szabályozták. Ez a tevékenység lényegében az elmaradott és válságtérségek helyzetének javítására irányult. Közvetlen forrását 1991-ig a **Területfejlesztési és Szervezési Alap**, majd egy átmeneti időszakot követően - amelyet a 75/1991. (VI.13.), valamint a 97/1992. (VI.16.) Korm. rendelet szabályozott - az egyes állami pénzalapokról szóló 1992. évi LXXXIII. törvény biztosította létrehozva a **Területfejlesztési Alapot**. Ez utóbbi tette lehetővé az 1993-95 közötti időszakban a területfejlesztés - szintén kormányrendeletekben meghatározott - kedvezményezett területeinek támogatását. Felhasználásának szabályairól a 169/1993. (XII.3.) Korm. rendelet intézkedett. Két évvel később a Magyar Köztársaság 1996. évi költségvetéséről szóló törvény (1995. évi CXXI. törvény) rendelkezésének megfelelően az Alap feladatait a Területfejlesztési Célelőirányzat vette át.

Ebben az időszakban - az 1992. évi LXXXIII. törvény előírásainak megfelelően - a kormányzati döntések legmagasabb szintű háttérét a **területfejlesztési támogatás irányelveiről és a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszeréről szóló 84/1993. (XI.11.) OGY határozat** teremtette meg, amely először fogalmazta meg a területpolitika fő irányait.

Ezek az intézkedések azonban csak enyhíteni tudták a kedvezőtlenül alakuló területi folyamatok negatív hatásait, miközben újabb kihívásként jelent meg az ország Európai Unióhoz történő csatlakozásának felgyorsítása. Ezért vált elengedhetlenné a területfejlesztési politika egységes törvényi szintű szabályozása, a **területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény** megalkotása.

A törvény igazi hatásait a területfejlesztési politika érvényesítésére és az ország területi folyamatai tekintetében - kerettörvény jellegéből fakadóan – ugyancsak a kapcsolódó jogszabályok adják meg, amelyeknek a törvény mellett az Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK) végrehajtását is elő kell segíteniük.

Hosszabb távon - az Európai Unióhoz történő csatlakozásig - két jelentős feladat áll a területfejlesztés hazai gyakorlata előtt:

- egyrészt az állami források összehangolt felhasználásának meg kell teremteni az intézményi és jogszabályi feltételeit,

- másrészt a nemzetközi források jobb elérhetősége és a megoldandó feladatok megvalósítása érdekében meg kell valósítani a programfinanszírozás tényleges gyakorlatát.

A törvény és módosításai

A törvény - az Európai Unióban alkalmazott területfejlesztési alapelvekre építve - meghatározta a területfejlesztési politika kereteit, annak intézményrendszerét, a területfejlesztés szereplőinek feladatait, ezáltal megteremtette a piacgazdálkodás követelményeihez igazodó, átfogó területfejlesztési tevékenység feltételeit.

A jogszabály első pontosítása **az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény módosításával** történt (**1996. évi CXXI. törvény**). E szerint a megyei területfejlesztési tanácsok és munkaszervezeteik - működésükkel kapcsolatos - gazdálkodására a költségvetési szervek gazdálkodására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Ezt az Állami Számvevőszék (ÁSZ) ellenőrzi. Emellett a Magyar Köztársaság **1997. évi költségvetéséről szóló törvény (1996. évi CXXIV. törvény)** kibővítette - az állami vagyon privatizációjából származó és területfejlesztési célokra fordítható bevétel egy részének bevonásával - a területfejlesztés központi és térségi eszközeinek körét.

A törvény 1999-ben módosult alapvetően (**1999. évi XCII. törvény**), ami - azon túl, hogy egyértelműbb szabályozást eredményezett - három fő területen hozott alapvető változást:

- a területfejlesztés minden intézményi szintjén - a kistérségeket leszámítva - a tanácsok összetétele módosult,
- tisztázódott a tanácsok törvényességi felügyeletének kérdése, amennyiben ezt a feladatot az illetékes közigazgatási hivatal vezetője látja el,
- regionális szinten egyértelműen megkülönböztetésre került a Térségi Fejlesztési Tanács és a Regionális Fejlesztési Tanács kategóriája. A Térségi Fejlesztési Tanács a területfejlesztés szereplőinek önkéntes együttműködését erősíti, míg a Regionális Fejlesztési Tanácsok most már egyértelműen az Országos Területfejlesztési Koncepcióban meghatározott tervezési-statisztikai régióhatárolásra épülnek.

A törvényben lefektetett elvek, célok és intézményrendszer egyértelmű hasonlóságot mutatnak az EU strukturális politikájával. Magyarországon a regionális politika finanszírozására rendelkezésre álló eszközök korlátozottak és elaprózottak.

A megindult csatlakozási folyamat és a belső reformok fenntartásától függően Magyarország képes lehet a Közösség szabályainak alkalmazására és az EU strukturális politikáinak, forrásainak hatékony irányítására.

Országgyűlési határozatok

A törvény rendelkezései alapján az Országgyűlés saját hatáskörében tartotta **a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveinek, a kedvezményezett**

területek besorolási feltételeinek meghatározását. Ezeket az elveket és feltételeket az 1997-1999. évekre vonatkozóan a - többször módosított - **30/1997. (IV. 18.) OGY határozat** tartalmazza.

A határozat a decentralizált rendszerben működő eszközök növelése mellett a legsúlyosabb helyzetű térségek koncentrált támogatását tartotta fontosnak, ezért a megyék között a decentralizált pénzeszközök fejlettség szempontjából differenciáltan és évenként - kormányrendeletek keretében - kerülnek felosztásra. A határozat jelentősége rendkívüli abból a szempontból, hogy így tervezhetővé és kiszámíthatóvá tette három évre a megyéknek jutó decentralizált támogatásokat és az ezt szabályozó kormányrendeletek időben megjelenhettek, illetve a halmozódás mértékének meghatározásával pedig az önkormányzatok, s a vállalkozások számára tervezhetővé vált az elérhető állami támogatás felső határa.

A 35/1998. (III. 20.) OGY határozattal - szintén a törvény végrehajtásával összhangban - fogadta el az Országgyűlés **az Országos Területfejlesztési Konceptiót**, amely részletesen kifejti a területfejlesztési politika irányelveit és céljait, a területfejlesztés eszköz és intézményrendszerének fejlesztését, javaslatot tesz a hét tervezési-statisztikai régió kialakítására, meghatározza a legfontosabb ágazati fejlesztési prioritásokat és a Kormány területfejlesztési politikával összefüggő feladatait az ezredfordulóig.

A törvény végrehajtását szolgáló kormány- és miniszteri rendeletek

A törvényben felhatalmazást kapott a Kormány, valamint a miniszter, hogy rendeletben szabályozza a végrehajtást. A törvényi felhatalmazás alapján a Kormány alábbi döntéseket hozta:

A törvény előírásainak megfelelően évenként kerültek kormányrendeletekben meghatározásra a **területfejlesztési (1999-ben vidékfejlesztési) célelőirányzat és a területi kiegészítést szolgáló fejlesztési célú támogatások megyék közötti felosztása, illetve felhasználásuk részletes szabályai.**

1996-ban a Kormány rendeletben szabályozta:

- a területfejlesztési koncepciók, programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjét (184/1996. (XII. 11.) Korm. rendelet),
- a vállalkozási övezetek létrehozásának és működésének szabályait (189/1996. (XII. 17.) Korm. rendelet), melynek eredményeképpen 1996. és 1999. között - az OTK háttéranyagával összhangban – az érintett térségek kormányrendeletekben kerültek kijelölésre, valamint
- a minisztériumok és az országos hatáskörű szervek területfejlesztéssel és területrendezéssel kapcsolatos feladatait (193/1996. (XII.19.) Korm. rendelet).

1997-ben került szabályozásra:

- **a kedvezményezett területek felsorolása** (106/1997. (VI. 18.) Korm. rendelet), amely 1998-ban februárjában módosult (19/1998. (II.4.) Korm. rendelet),

- **a területfejlesztéssel és területrendezéssel kapcsolatos információs rendszer és a kötelező adatközlés szabályai** (112/1997. (VI. 27.) Korm. rendelet). Ezzel létrejöttek a kétszintű, országos és megyei területi információs rendszer jogi keretei, így 1998 januárjától minden megye egységes rendszert alkalmaz,
- **a fejezeti kezelésű előirányzatok és az elkülönített állami pénzalapok összehangolt felhasználási szabályai** (263/1997. (XII. 21.) Korm. rendelet), amelynek rendelkezései és azok módosítása később **az államháztartás működési rendjének** szabályozásába épültek be (217/1998. (XII.30.) Korm. rendelet). E rendeletek - az Országgyűlés határozatával összhangban - a kormányzati támogatások térségenkénti és fejlesztési célonkénti halmozódását, illetve a nem kívánatos párhuzamosságok és átfedések kiszűrését voltak hivatottak szolgálni.

A Kormány **1998-ban** a megyei területfejlesztési tanácsok döntési jogkörébe utalt források körét növelte azzal, hogy - a **helyi önkormányzatok címzett és céltámogatásai** mellett - a **céljellegű decentralizált támogatások** felhasználásának eljárási rendjét is szabályozta (9/1998. (I. 23.) Korm. rendelet).

A törvényben szereplő feladatok szabályozása az 1998-tól, a **Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 1998. évi XXXVI. törvény** alapján a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium feladata, azonban **a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeit és a tervek nyilvántartási szabályairól** még a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter rendelkezett (18/1998. (VI. 25.) KTM rendelet).

A rendelet jelentősége az, hogy szándékát és tartalmát illetően közvetlen összhangban van a támogatási rendszerünk EU konform átalakítására vonatkozó 2307/1998. (XII.30.) Korm. határozattal. Ez azt jelenti, hogy a programfinanszírozásra való áttérésnek legalább regionális szinten az e rendeletben megfogalmazott területfejlesztési programok követelményrendszere alapján kell készülni és ilyen értelemben a rendelet a támogatási rendszer átalakításához is kötődik.

1.2 Pénzügyi eszközök

A területfejlesztés céljait szolgáló központi támogatási rendszerek a következők:

- Területfejlesztési Célelőirányzat (TFC);
- Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás (TEKI);
- Címzett- és Céltámogatás (CCT);
- Gazdaságfejlesztési Célelőirányzat (GFC);
- Turisztikai Célelőirányzat (TURC);
- Munkaerőpiaci Alap (MPA);
- Agrártámogatások (AGR);
- Környezetvédelmi Alap Célfeladatai (KAC);
- Útfenntartási- és Fejlesztési Célelőirányzat (ÚTC);
- Vízügyi Célelőirányzat (VÍZC).

Területre lebontható adatok 1991-98 időszakra csak a TFC-re és a CCT-re álltak rendelkezésre, a GFC-re 1995-től, a TURC-ra 1996-tól, az MPA-ra 1994-től, AGR-re

1994-től, a KAC-ra 1996-tól, az ÚTC-re 1993-tól és a VÍZC-re 1992-től, a TEKI pedig csak 1996-tól működik.

Ezen időszakokat összegezve a támogatások megyénkénti megoszlása a következő:

milliárd Ft, folyó áron

Megye, régión	TFC	TEKI	CCT	GFC	TURC	MPA	AGR	KAC	ÚTC	VÍZC	Össze- sen
	1991-98	1996-98	1991-98	1995-98	1996-98	1994-98	1994-98	1996-98	1993-98	1992-98	
Budapest	0,0	0	40,7	3,1	1,5	24,8	45,7	14,7	4,6	0,5	135,6
Pest	0,7	1,7	31	0,9	0,1	16,8	28	3,1	36,1	0,2	118,6
Közép-Magyaró.	0,7	1,7	71,7	4	1,6	41,6	73,7	17,8	40,7	0,7	254,2
Fejér	0,7	0,7	15,9	1,4	0,08	8,6	14,2	1,4	0,4	0,7	44,1
Komárom-E.	0,4	0,5	14,2	0,6	0,06	7,6	14,4	2,3	1,3	0,04	41,4
Veszprém	0,8	0,8	15,7	0,7	0,1	7,7	11,7	2,2	0,9	0,1	40,7
Közép-Dunántúl	1,8	2	45,8	2,7	0,24	23,9	40,3	5,9	2,6	0,84	126,2
Győr-M.-S.	0,4	0,6	16,1	0,7	0,2	7,2	20,9	0,7	20,4	2,6	69,8
Vas	0,5	0,4	10	1,7	0,07	4,9	10,7	0,2	1,2	0,3	30,0
Zala	0,8	0,6	12,8	0,2	0,1	6,4	14,7	0,5	1	0,1	37,2
Ny.-Dunántúl	0,7	1,6	38,9	2,6	0,37	18,5	46,3	1,4	22,6	3	137,0
Baranya	1,0	1,2	10,3	0,2	0,2	8,9	25,7	3	1,7	0,4	52,6
Somogy	1,1	1	11,7	0,2	0,2	7,4	21,3	0,8	2,8	0,5	47,0
Tolna	0,7	0,6	9,1	0,01	0,03	6,6	14,5	0,1	0,8	0,2	32,6
Dél-Dunántúl	2,8	2,8	31,1	0,41	0,43	22,9	61,5	3,9	5,3	1,1	132,2
Borsod-A.-Z.	11,3	2,9	25,6	0,3	0,09	21,6	16,6	2,2	1,7	0,1	82,4
Heves	1,9	0,9	14	0,3	0,1	7,0	13,4	0,8	4,3	0,2	42,9
Nógrád	1,9	1	19,5	0,4	0,03	6,2	5,3	0,6	0,2	0,3	35,4
Észak-Magyaró.	15,1	4,8	59,1	1	0,22	34,8	35,3	3,6	6,2	0,6	160,7
Hajdú-Bihar	2,8	1,7	10,1	0,7	0,3	13,0	39,8	1,2	0,5	0,5	70,6
J-N.-Szolnok	2,0	1,4	14,1	0,4	0,07	10,8	17,4	1,1	3	0,6	50,9
Szabolcs-Sz.	13,1	2,9	30,1	0,3	0,09	14,3	32,1	2,2	3	0,4	98,2
Észak-Alföld	17,9	6	54,3	1,4	0,46	38,1	89,3	4,5	6,5	1,5	219,7
Bács-K.	1,4	2	13,8	0,6	0,1	11,0	35,6	0,6	2,5	0,4	58,0
Békés	1,9	1,5	17,5	0,4	0,06	9,9	29,6	0,7	3,7	1	66,2
Csongrád	1,0	1,3	8,4	0,2	0,2	8,3	25,4	1,4	1,6	0,7	48,5
Dél-Alföld	4,2	4,8	39,7	1,2	0,36	29,2	90,6	2,7	7,8	2,1	182,7
Összesen	44,2	23,8	340,1	13,3	3,7	209,2	455,6	39,5	91,8	12,3	12842,0

A megyék az alábbiak szerint részesedtek az egyes támogatási elemekből:

Megye, régió	TFC 1991-98 %	TEKI 1996-98 %	CCT 1991-98 %	GFC 1995-98 %	TURC 1996-98 %	MPA 1994-98 %	AGR 1994-98 %	KAC 1996-98 %	ÚTC 1993-98 %	VÍZC 1992-98 %	Össze- sen %
Budapest	0	0	12	23,3	40,5	9,2	10	37,2	5	4,1	10,5
Pest	1,6	7,1	9,1	6,8	2,7	6,4	6,1	7,8	39,3	1,6	9,2
Közép-Magyaró.	1,6	7,1	21,1	30,1	43,2	15,6	16,1	45	44,3	5,7	19,7
Fejér	1,6	2,9	4,7	10,5	2,2	3,3	3,1	3,5	0,4	5,7	3,4
Komárom-E.	0,9	2,1	4,2	4,5	1,6	2,9	3,2	5,8	1,4	0,3	3,2
Veszprém	1,4	3,4	4,6	5,3	2,7	2,9	2,6	5,6	1	0,8	3,2
Közép-Dunántúl	3,9	8,4	13,5	20,3	6,5	9,1	8,9	14,9	2,8	6,8	9,8
Győr-M.-S.	0,9	2,5	4,7	5,3	5,4	2,7	4,6	1,8	22,2	21,1	5,4
Vas	1,1	1,7	2,9	12,8	1,9	1,8	2,3	0,5	1,3	2,4	2,3
Zala	1,8	2,5	3,8	1,5	2,7	2,4	3,2	1,3	1,1	0,8	2,9
Ny.-Dunántúl	3,8	6,7	11,4	19,6	10	6,9	10,1	3,6	24,6	24,3	10,6
Baranya	2,3	5	3	1,5	5,4	4	5,6	7,6	1,9	3,3	4,2
Somogy	2,3	4,2	3,4	1,5	5,4	2,8	4,7	2	3,1	4,1	3,6
Tolna	1,1	2,5	2,7	0,1	0,8	2,6	3,2	0,3	0,9	1,6	2,5
Dél-Dunántúl	5,7	11,7	9,1	3,1	11,6	9,4	13,5	9,9	5,9	9	10,3
Borsod-A.-Z.	25,2	12,2	7,5	2,3	2,4	8,2	3,6	5,6	1,9	0,8	6,4
Heves	4,1	3,8	4,1	2,3	2,7	2,7	2,9	2	4,7	1,6	3,3
Nógrád	4,8	4,2	5,7	3	0,8	2,4	1,2	1,5	0,2	2,4	2,8
Észak-Magyaró.	34,1	20,2	17,3	7,6	5,9	13,3	7,7	9,1	6,8	4,8	12,5
Hajdú-Bihar	8	7,1	3	5,3	8,1	4,9	8,7	3	0,5	4,1	5,5
J-N.-Szolnok	5,3	5,9	4,1	3	1,9	4,1	3,8	2,8	3,3	4,9	4
Szabolcs-Sz.	27,5	12,2	8,9	2,3	2,4	5,4	7	5,6	3,3	3,3	7,6
Észak-Alföld	40,8	25,2	16	10,6	12,4	14,4	19,5	11,4	7,1	12,3	17,1
Bács-K.	3,2	8,4	4,1	4,5	2,7	3,6	7,8	1,5	2,7	3,3	5,2
Békés	4,6	6,3	5,1	3	1,6	3,7	6,5	1,8	4	8,1	5,1
Csongrád	2,3	5,5	2,5	1,5	5,4	3,4	5,6	3,5	1,7	5,7	3,8
Dél-Alföld	10,1	20,2	11,7	9	9,7	10,7	19,9	6,8	8,4	17,1	14,1
Összesen	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Megjegyzés: A Jelentés készítésének időpontjában a Céljellegű Decentralizált Támogatások adatai nem állnak rendelkezésre, mivel 1999. a kezdő év.

A támogatások területfejlesztési hatásainak reális megítéléséhez szükséges, hogy az egyes elemek csak azokat a célokat tartalmazzák, amelyek közvetlenül, vagy közvetve, de egyértelműen területfejlesztési hatásúak, továbbá azt, hogy a támogatások éves értékei összehasonlíthatók legyenek. Ezért a továbbiakban az AGR csak a mezőgazdasági beruházásokhoz és fejlesztésekhez nyújtott támogatásokat, az MPA pedig csak a foglalkoztatási alaprészt tartalmazza, többi támogatási elemnél, ahol az adatbázis lehetővé tette, kivételre kerültek a területre nem bontható központi, illetve nem fejlesztési célokat szolgáló támogatások.

A támogatások összehasonlíthatóságát a folyó árról az 1998. évi árszintre való átszámítás biztosítja.

Ezen változtatásokkal, a területfejlesztési állami támogatások a következőképpen alakultak:

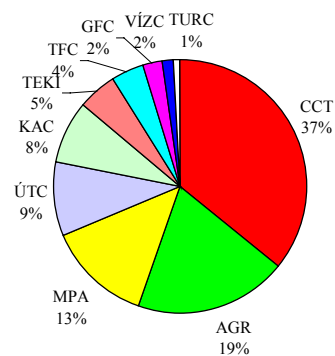
milliárd Ft, 1998. évi áron

év	TFC	TEKI	CCT	GFC	TURC	MPA	AGR	KAC	UTC	VÍZC	Összesen
1991	4,8		152,0								156,8
1992	11,3		81,4							5,3	98,0
1993	11,6		127,0						30,3	2,9	171,8
1994	14,5		37,6			30,6	3,7		54,5	3,1	144,0
1995	7,8		25,8	2,9		19,7	2,8		9,6	0,1	68,7
1996	7,5	8,5	58,8	4,0	1,5	19,6	25,3	6,2	9,6	2,1	142,2
1997	9,1	10,4	59,8	6,0	1,4	27,4	29,7	16,8	21,0	2,6	182,3
1998	6,1	8,4	76,3	3,3	1,4	27,3	50,0	20,5	20,0	3,7	217,0
Összesen:	72,7	27,3	618,7	16,2	4,3	124,6	111,5	43,5	145,0	19,8	1183,6

Az 1996-98 közötti három év az az időszak, amelyben mindegyik támogatási elem szerepel. Az ebben az időszakban odaítélt támogatások alakulása a következő:

milliárd Ft , 1998. évi áron

támogatás	1996	1997	1998	1996-98 összesen
TFC	7,5	9,1	6,1	22,7
TEKI	8,5	10,4	8,4	27,3
CCT	58,8	59,8	76,3	194,9
GFC	4,0	6,0	3,3	13,3
TURC	1,5	1,4	1,4	4,3
MPA	19,6	27,4	27,3	74,3
AGR	25,3	29,7	50,0	105,0
KAC	6,2	16,8	20,5	43,5
UTC	9,6	21,0	20,0	50,6
VÍZC	2,1	2,6	3,7	8,4
Összesen	143,1	184,2	217,0	544,3

A vizsgált három évben a támogatások összege egyenletesen emelkedett, azon belül azonban a mezőgazdasági beruházási célú, valamint a címzett és céltámogatás 1998-ban nagyobb mértékben mint a többi elem, a TFC, a TEKİ és a GFC pedig csökkent.

Az ebben az időszakban nyújtott összesen 543,1 milliárd Ft állami támogatás több mint felét a közvetett területfejlesztési hatású CCT és AGR tette ki. A közvetlen területfejlesztési hatású TFC és TEKİ együttvéve mindössze 6 %-ot képviselt ebben az időszakban.

Az összes támogatásból legnagyobb arányban Pest megye (12,2 %) és Budapest (11,8%) részesedett. A pest megyei támogatáson belül az útfejlesztésre fordított összeg volt a legnagyobb, az összes megyei támogatás 36%-a. Ezt a kiugróan magas értéket nagy részben az M0 körgyűrű meglévő szakaszának ebben az időszakban történt átadása magyarázza.

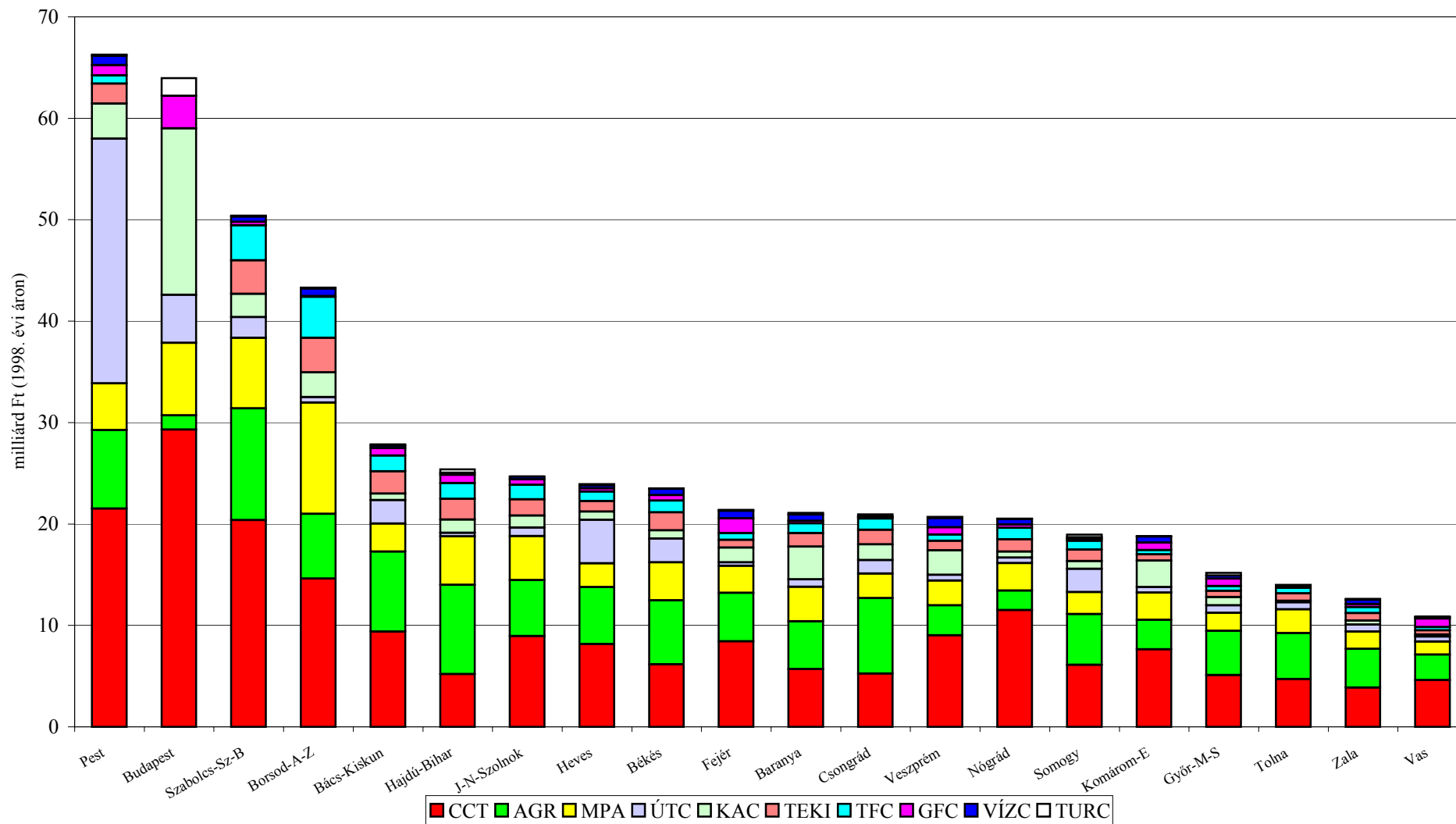
Budapest vonatkozásában a címzett- és céltámogatás nagy aránya a jellemző, az összes támogatás 46%-a. Ezen belül a címzett támogatás 82 %-ot tett ki, és döntően egészségügyi (9 md Ft) és kulturális (9 md Ft) célú fejlesztésekre fordítódott. (Az utóbbi az oktatási fejlesztésekhez kapcsolódó támogatásokat is tartalmazza.)

Fejlesztési célú támogatások területi és fejlesztési célú megoszlása 1996-98 között

1998. évi áron

Megye, régió	TFC		TEKI		CCT		GFC		TURC		MPA		AGR		KAC		ÚTC		VÍZC		Összesen	
	md Ft	%	md Ft	%	md Ft	%	md Ft	%	md Ft	%	md Ft	%	md Ft	%	md Ft	%	md Ft	%	md Ft	%	md Ft	%
Budapest	0,0	0,0	0,0	0,0	29,3	15,0	3,2	24,1	1,8	41,2	7,2	9,8	1,4	1,3	16,4	37,7	4,8	9,4	0,0	0,0	63,9	11,8
Pest	0,8	3,7	2,0	7,2	21,5	11,0	1,0	7,5	0,1	3,0	4,6	6,3	7,7	7,3	3,5	8,0	24,1	47,7	0,9	10,8	66,2	12,2
<i>Közép-Magyaró.</i>	<i>0,8</i>	<i>3,7</i>	<i>2,0</i>	<i>7,2</i>	<i>50,8</i>	<i>26,1</i>	<i>4,2</i>	<i>31,6</i>	<i>1,9</i>	<i>44,3</i>	<i>11,7</i>	<i>16,1</i>	<i>9,1</i>	<i>8,6</i>	<i>19,9</i>	<i>45,7</i>	<i>28,9</i>	<i>57,1</i>	<i>0,9</i>	<i>10,8</i>	130,1	24,0
Fejér	0,7	2,9	0,8	2,8	8,4	4,3	1,5	11,0	0,1	2,3	2,7	3,6	4,8	4,5	1,5	3,3	0,4	0,7	0,7	8,7	21,3	3,9
Komárom-E.	0,4	1,9	0,6	2,2	7,6	3,9	0,7	5,6	0,1	1,4	2,7	3,7	2,9	2,8	2,6	6,0	0,6	1,1	0,6	6,9	18,8	3,5
Veszprém	0,6	2,8	0,9	3,4	9,0	4,6	0,7	5,4	0,1	3,0	2,5	3,3	3,0	2,8	2,4	5,5	0,6	1,1	0,9	10,7	20,7	3,8
<i>Közép-Dunántúl</i>	<i>1,7</i>	<i>7,6</i>	<i>2,3</i>	<i>8,5</i>	<i>25,1</i>	<i>12,9</i>	<i>2,9</i>	<i>21,9</i>	<i>0,3</i>	<i>6,8</i>	<i>7,8</i>	<i>10,6</i>	<i>10,6</i>	<i>10,1</i>	<i>6,5</i>	<i>14,9</i>	<i>1,5</i>	<i>2,9</i>	<i>2,2</i>	<i>26,3</i>	60,9	11,2
Győr-M.-S.	0,5	2,0	0,6	2,3	5,1	2,6	0,7	5,6	0,3	6,3	1,8	2,4	4,3	4,1	0,8	1,9	0,7	1,5	0,3	3,6	15,2	2,8
Vas	0,4	1,6	0,4	1,5	4,6	2,3	0,8	6,3	0,1	1,6	1,3	1,8	2,5	2,4	0,2	0,4	0,5	1,0	0,1	1,3	10,8	2,0
Zala	0,6	2,7	0,7	2,7	3,9	2,0	0,3	2,2	0,1	2,6	1,7	2,3	3,8	3,7	0,4	0,9	0,7	1,3	0,4	5,0	12,6	2,3
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	<i>1,4</i>	<i>6,3</i>	<i>1,8</i>	<i>6,5</i>	<i>13,5</i>	<i>7,0</i>	<i>1,9</i>	<i>14,1</i>	<i>0,5</i>	<i>10,5</i>	<i>4,8</i>	<i>6,5</i>	<i>10,7</i>	<i>10,2</i>	<i>1,4</i>	<i>3,2</i>	<i>1,9</i>	<i>3,8</i>	<i>0,8</i>	<i>9,9</i>	38,7	7,1
Baranya	1,0	4,2	1,4	5,0	5,7	2,9	0,3	1,9	0,2	4,2	3,4	4,7	4,7	4,4	3,2	7,4	0,7	1,4	0,6	7,1	21,1	3,9
Somogy	0,9	3,8	1,2	4,2	6,1	3,1	0,2	1,5	0,3	6,3	2,2	3,0	4,9	4,6	0,8	1,8	2,3	4,5	0,2	1,9	18,8	3,5
Tolna	0,6	2,4	0,7	2,7	4,6	2,4	0,0	0,0	0,1	1,9	2,3	3,2	4,5	4,3	0,1	0,3	0,7	1,4	0,2	2,5	13,9	2,6
<i>Dél-Dunántúl</i>	<i>2,4</i>	<i>10,4</i>	<i>3,2</i>	<i>11,9</i>	<i>16,4</i>	<i>8,4</i>	<i>0,5</i>	<i>3,4</i>	<i>0,5</i>	<i>12,4</i>	<i>7,9</i>	<i>10,9</i>	<i>14,0</i>	<i>13,4</i>	<i>4,1</i>	<i>9,5</i>	<i>3,7</i>	<i>7,3</i>	<i>1,0</i>	<i>11,5</i>	53,7	9,9
Borsod-A.-Z.	4,1	17,8	3,4	12,5	14,6	7,5	0,1	0,6	0,1	2,3	11,0	15,0	6,4	6,1	2,4	5,6	0,5	1,1	0,7	8,6	43,3	8,0
Heves	0,9	4,1	1,0	3,8	8,2	4,2	0,3	2,5	0,1	3,0	2,3	3,2	5,6	5,3	0,8	1,9	4,3	8,5	0,3	3,4	23,8	4,4
Nógrád	1,1	5,0	1,2	4,4	11,6	5,9	0,3	2,3	0,0	0,7	2,7	3,7	1,9	1,8	0,6	1,4	0,5	1,1	0,6	6,7	20,5	3,8
<i>Észak-Magyaró.</i>	<i>6,1</i>	<i>26,9</i>	<i>5,7</i>	<i>20,7</i>	<i>34,3</i>	<i>17,6</i>	<i>0,7</i>	<i>5,3</i>	<i>0,3</i>	<i>6,1</i>	<i>16,0</i>	<i>21,9</i>	<i>13,8</i>	<i>13,2</i>	<i>3,8</i>	<i>8,8</i>	<i>5,4</i>	<i>10,6</i>	<i>1,6</i>	<i>18,6</i>	87,6	16,1
Hajdú-Bihar	1,6	6,9	2,0	7,4	4,7	2,4	0,8	6,2	0,3	8,0	4,8	6,5	8,7	8,3	1,3	3,0	0,4	0,7	0,2	2,4	24,9	4,6
J-N.-Szolnok	1,4	6,3	1,6	5,9	9,0	4,6	0,5	4,1	0,0	0,5	4,3	5,9	5,5	5,3	1,2	2,7	0,8	1,7	0,3	3,4	24,7	4,6
Szabolcs-Sz.	3,5	15,2	3,3	12,1	20,4	10,5	0,4	2,6	0,1	2,3	7,0	9,5	10,9	10,4	2,3	5,3	2,0	4,0	0,5	6,2	50,3	9,3
<i>Észak-Alföld</i>	<i>6,5</i>	<i>28,4</i>	<i>7,0</i>	<i>25,5</i>	<i>34,1</i>	<i>17,5</i>	<i>1,7</i>	<i>12,9</i>	<i>0,5</i>	<i>10,8</i>	<i>16,1</i>	<i>22,0</i>	<i>25,2</i>	<i>24,0</i>	<i>4,8</i>	<i>11,0</i>	<i>3,2</i>	<i>6,4</i>	<i>1,0</i>	<i>12,0</i>	99,9	18,4
Bács-K.	1,5	6,8	2,2	8,1	9,4	4,8	0,7	5,6	0,1	3,0	2,7	3,7	7,9	7,5	0,6	1,5	2,3	4,6	0,2	2,9	27,9	5,1
Békés	1,2	5,1	1,8	6,5	6,2	3,2	0,6	4,1	0,1	1,4	3,8	5,1	6,3	6,0	0,8	1,9	2,3	4,6	0,6	7,1	23,5	4,3
Csongrád	1,1	4,9	1,4	5,3	5,2	2,7	0,1	1,1	0,2	4,7	2,4	3,3	7,5	7,1	1,5	3,5	1,4	2,7	0,1	1,0	20,9	3,9
<i>Dél-Alföld</i>	<i>3,8</i>	<i>16,9</i>	<i>5,4</i>	<i>19,8</i>	<i>20,8</i>	<i>10,7</i>	<i>1,4</i>	<i>10,8</i>	<i>0,4</i>	<i>9,1</i>	<i>8,9</i>	<i>12,1</i>	<i>21,6</i>	<i>20,6</i>	<i>3,0</i>	<i>6,9</i>	<i>6,0</i>	<i>11,9</i>	<i>0,9</i>	<i>10,9</i>	72,3	13,3
Összesen	22,7	100	27,3	100	194,9	100	13,3	100	4,3	100	73,2	100	105,1	100	43,5	100	50,6	100	8,4	100	543,1	100

Fejlesztési célú támogatások területi és fejlesztési célú megoszlása 1996-98 között

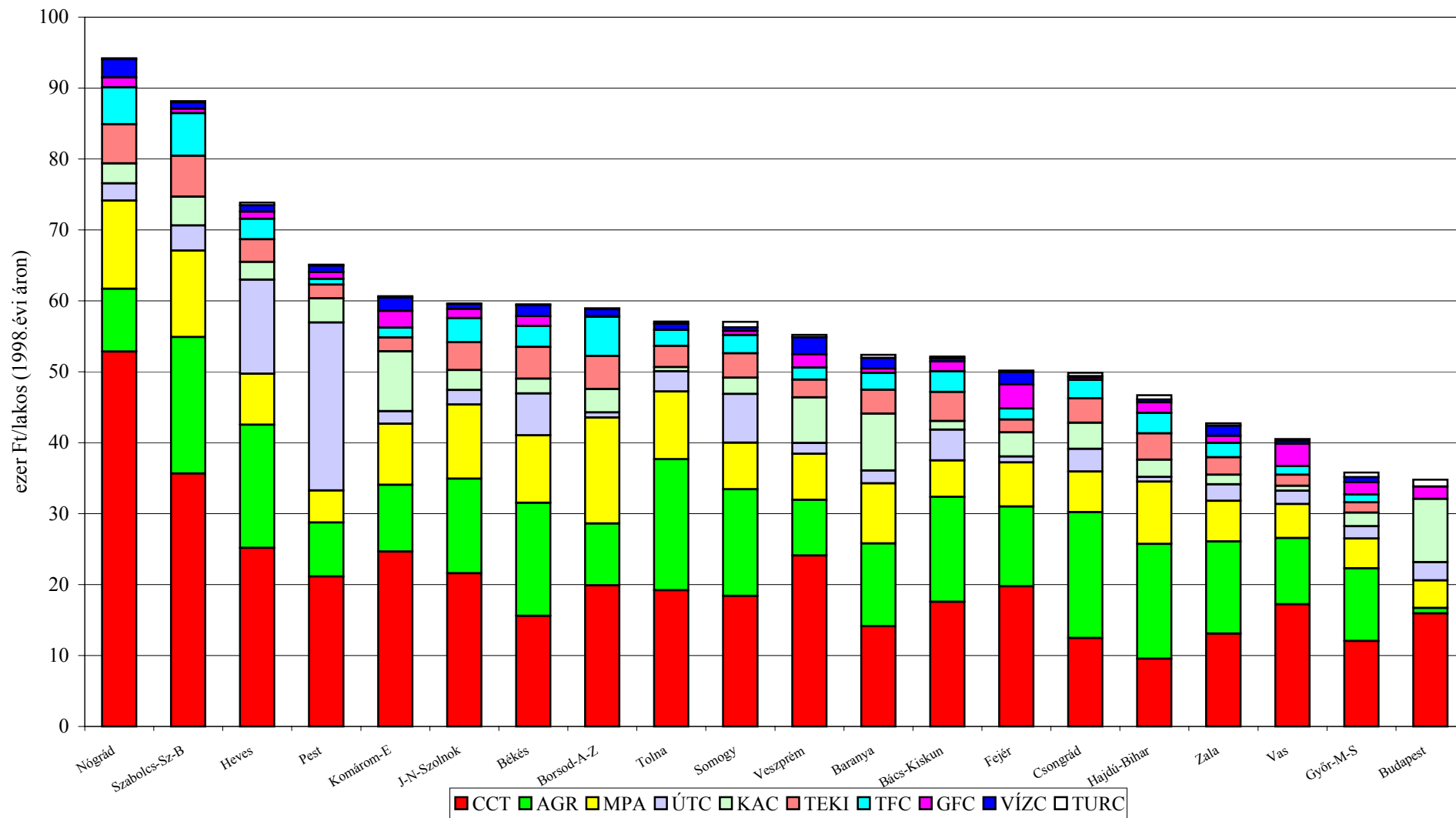

Egy lakosra jutó fejlesztési célú támogatások nagysága megyék és fejlesztési célok szerint 1996-98 között

ezer ft/lakos, 1998. évi áron

Megye, régió	TFC	TEKI	CCT	GFC	TURC	MPA	AGR	KAC	ÚTC	VÍZC	Összesen
Budapest	0,0	0,0	16,1	1,8	1,0	4,0	0,8	9,0	2,6	0,0	35,3
Pest	0,8	1,9	20,8	1,0	0,1	4,5	7,5	3,4	23,4	0,9	64,1
<i>Közép-Magyarország</i>	<i>0,3</i>	<i>0,7</i>	<i>17,8</i>	<i>1,5</i>	<i>0,7</i>	<i>4,1</i>	<i>3,2</i>	<i>7,0</i>	<i>10,2</i>	<i>0,3</i>	<i>45,7</i>
Fejér	1,6	1,9	19,7	3,5	0,2	6,3	11,3	3,5	0,9	1,6	50,0
Komárom-E.	1,3	1,9	24,6	2,3	0,3	8,7	9,4	8,4	1,9	1,9	60,8
Veszprém	1,6	2,4	24,1	1,9	0,3	6,7	8,0	6,4	1,6	2,4	55,5
<i>Közép-Dunántúl</i>	<i>1,5</i>	<i>2,1</i>	<i>22,7</i>	<i>2,6</i>	<i>0,3</i>	<i>7,0</i>	<i>9,6</i>	<i>5,9</i>	<i>1,4</i>	<i>2,0</i>	<i>55,0</i>
Győr-M.-S.	1,2	1,4	12,0	1,7	0,7	4,2	10,1	1,9	1,7	0,7	35,8
Vas	1,5	1,5	17,3	3,0	0,4	4,9	9,4	0,8	1,9	0,4	40,6
Zala	2,0	2,4	13,3	1,0	0,3	5,8	13,0	1,4	2,4	1,4	43,0
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	<i>1,4</i>	<i>1,8</i>	<i>13,7</i>	<i>1,9</i>	<i>0,5</i>	<i>4,9</i>	<i>10,9</i>	<i>1,4</i>	<i>1,9</i>	<i>0,8</i>	<i>39,4</i>
Baranya	2,5	3,5	14,2	0,7	0,5	8,5	11,7	8,0	1,7	1,5	52,6
Somogy	2,7	3,6	18,5	0,6	0,9	6,7	14,8	2,4	7,0	0,6	57,0
Tolna	2,5	2,9	18,9	0,0	0,4	9,4	18,4	0,4	2,9	0,8	57,0
<i>Dél-Dunántúl</i>	<i>2,5</i>	<i>3,3</i>	<i>16,8</i>	<i>0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>8,1</i>	<i>14,4</i>	<i>4,2</i>	<i>3,8</i>	<i>1,0</i>	<i>55,1</i>
Borsod-A.-Z.	5,6	4,7	20,0	0,1	0,1	15,1	8,8	3,3	0,7	1,0	59,4
Heves	2,8	3,1	25,4	0,9	0,3	7,1	17,3	2,5	13,3	0,9	73,7
Nógrád	5,1	5,6	53,7	1,4	0,0	12,5	8,8	2,8	2,3	2,8	94,9
<i>Észak-Magyarország</i>	<i>4,8</i>	<i>4,5</i>	<i>27,1</i>	<i>0,6</i>	<i>0,2</i>	<i>12,6</i>	<i>10,9</i>	<i>3,0</i>	<i>4,3</i>	<i>1,3</i>	<i>69,1</i>
Hajdú-Bihar	3,0	3,7	8,7	1,5	0,6	8,9	16,1	2,4	0,7	0,4	45,9
J-N.-Szolnok	3,4	3,9	21,9	1,2	0,0	10,5	13,4	2,9	1,9	0,7	60,1
Szabolcs-Sz.	6,2	5,8	35,9	0,7	0,2	12,3	19,2	4,0	3,5	0,9	88,4
<i>Észak-Alföld</i>	<i>4,3</i>	<i>4,6</i>	<i>22,4</i>	<i>1,1</i>	<i>0,3</i>	<i>10,6</i>	<i>16,6</i>	<i>3,2</i>	<i>2,1</i>	<i>0,7</i>	<i>65,6</i>
Bács-K.	2,8	4,1	17,7	1,3	0,2	5,1	14,9	1,1	4,3	0,4	52,5
Békés	3,1	4,6	15,8	1,5	0,3	9,7	16,1	2,0	5,9	1,5	59,9
Csongrád	2,6	3,3	12,4	0,2	0,5	5,7	17,9	3,6	3,3	0,2	50,0
<i>Dél-Alföld</i>	<i>2,8</i>	<i>4,0</i>	<i>15,5</i>	<i>1,0</i>	<i>0,3</i>	<i>6,6</i>	<i>16,1</i>	<i>2,2</i>	<i>4,5</i>	<i>0,7</i>	<i>53,9</i>
Átlag:	2,3	2,7	19,4	1,3	0,4	7,3	10,5	4,3	5,0	0,8	54,1

Egy lakosra jutó fejlesztési célú támogatások nagysága megyék és fejlesztési célok szerint 1996-98 között

A támogatások egy lakosra jutó összegét tekintve azonban megállapítható, hogy Budapest kapta a legkisebb támogatást, míg Nógrád megye a legnagyobbat. Pest megye ebben a vonatkozásban is az elsők között van, a negyedik helyet foglalja el a megyék sorrendjében.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az egy lakosra jutó támogatást tekintve (88 ezer Ft) a második, a támogatás nagysága alapján pedig a harmadik a megyék között.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye részesedése az összes támogatásból 8 %, ezzel a negyedik a megyei sorrendben, az 59 ezer Ft/lakos fajlagos értéket tekintve pedig a középmezőnyben helyezkedik el.

A támogatások nagyságrendjét tekintve a megyék közül Vas és Zala megye támogatása a legkisebb (2,0 ill. 2,3 %-os részesedéssel), az egy lakosra jutó támogatás (40 ill. 43 ezer Ft) vonatkozásában pedig az utolsó előtti helyet foglalják el Győr-Moson-Sopron megye és Budapest előtt.

1.3 Kormányzati programok

Az 1990-es évtized első felének területfejlesztési tevékenységét mind állami, mind helyi szinten az átmenetiség jellemezte. Az új kormányzatnak több olyan alapvető problémával kellett szembenéznie, amelyek a korábbi évek gazdaságpolitikájából, az ország társadalmi-gazdasági polarizáltságából és az ebből fakadó társadalmi feszültségekből adódtak, és amit csak súlyosbított a gazdasági szerkezet átalakulása következtében kialakult helyenként tömeges munkanélküliség.

A területfejlesztés irányításának, intézményrendszerének és az irányítás mechanizmusának kialakulatlan gyakorlata, valamint a megfelelő jogosítványokkal rendelkező középszint hiánya miatt, közvetlen kormányzati eszközökkel kellett a felmerülő - beavatkozást igénylő - kérdéseket kezelni, azonban a piacgazdaságra való áttérés és az Európai Unió feltételrendszeréhez történő alkalmazkodás a területfejlesztési politika új eszköz- és intézményrendszerének megteremtését is igényelte.

A Kormány területfejlesztési programjait négy csoportra lehet osztani:

I.

Az 1991-94. közötti időszakban **egyedi beavatkozással** kívánta a Kormány az egyes megyék társadalmi-gazdasági gondjain segíteni. Ezek a kormánydöntések, melyeket nemegyszer kihelyezett kormányülések előzték meg, hét - Szabolcs-Szatmár-Bereg (1991), Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves (1992), Békés, Hajdú-Bihar (1993) Jász-Nagykun-Szolnok (1994) – megyét érintettek.

A kormányhatározatokban foglalt programok alapvető céljuknak a gazdaság problémáinak a kezelését, a foglalkoztatási lehetőségek bővítését, valamint a gazdaság fejlődését is elősegítő infrastrukturális feltételek javítását tekintették. A gazdaságon belül az ipar szerkezeti válságából és az agrárgazdaság átalakulásából adódó problémák kezelése mellett - különösen az alföldi megyékben - az idegenforgalmi adottságok hasznosítása, és a falusi turizmus fejlesztése volt a cél.

Az infrastruktúra fejlesztési célok sorrendje szinte valamennyi érintett megyében azonos volt: közlekedésfejlesztés (elsősorban közúthálózat-fejlesztés), gázellátás-, vízellátás- és szennyvízkezelés-fejlesztés. A vízellátás, a vízminőség védelme valamennyi fejlesztési célt megelőzve első helyre került Nógrád megyében és második helyen szerepel Békés megye fejlesztési céljai között (arzénos ivóvízprogram befejezése, ivóvízbázisok védelme).

Ugyancsak szinte valamennyi megyei program - Szabolcs-Szatmár-Bereg és Jász-Nagykun-Szolnok kivételével - célul tűzte ki a területfejlesztés intézményrendszerének létrehozását.

A humán infrastruktúra: oktatás, kultúra, egészségügy, szociális infrastruktúra fejlesztési igénye az alföldi megyék mellett Nógrádban is kiemelt hangsúlyt kapott.

Két megyében tartották fontosnak a környezet állapotának javítását (Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok), és Békés emelte ki céljai között a megyében élő nemzetiségi és etnikai kisebbségek kultúrájának, oktatásának fejlesztését.

A megfogalmazott feladatokat tekintve a Kormány a legnagyobb hangsúlyt a települések fejlesztésére, ezen belül első helyen a műszaki (közmű) infrastruktúra (közlekedés, hírközlés, víz, szennyvízhálózat, energiaellátás), második helyen a humán infrastruktúra (az egészségügyi, szociális, és oktatási, kulturális intézmények) fejlesztésére helyezte. A gazdaság és az önkormányzatok jelentős forráshoz jutottak, komoly mértékben mozgósítva az érintett megyék vállalkozói, lakossági és önkormányzati forrásait is, egyidejűleg felerősítve a térségi összefogásokat, a helyi kezdeményezésű együttműködéseket is.

Egyes feladatok végrehajtásakor gondot jelentett, hogy a feladatoknak több megyében nem volt felelőse, így kormányzati szintre kerültek olyan feladatok is, amelyek ellátása, megoldása helyben célszerűbb lett volna. Másrészt az előkészítés időszakában - a központi források reményében - egyes feladatok túlvállalására került sor, amelyekhez később a források nem álltak rendelkezésre, így nem, vagy csak késedelmesen teljesültek.

A kormányhatározatokban "folyamatos" határidővel megjelölt feladatok teljesítése terén is merültek fel gondok. Részben azért, mert az egyes tárcákhoz rendelt feladatok megvalósításához szükséges pénzeszközök nem álltak rendelkezésre, részben pedig azért, mert a pályázatok útján elnyerhető támogatásokhoz az önkormányzatok nem rendelkeztek elegendő önerővel. Az is tény, hogy míg az első kormányprogramok nagyvonalúan támogatták az önkormányzatok fejlesztési igényeit, addig a később készült programokban jóval több a finanszírozási lehetőségektől függő támogatási ígéret, vagy a további vizsgálatok szükségességét megfogalmazó javaslat.

A valós hiányok, gondok mellett a feladatok rangsorolása esetenként ötletszerűnek mondható és néhány programban nem volt kellően végiggondolt. Ebből következik, hogy a ténylegesen megvalósult, vagy a megvalósítás alatt álló fejlesztések egy része - a valós szükséglet és igény szempontjából - megkérdőjelezhető.

A kormányprogramok szintjére emelt megyei területfejlesztési elgondolások - esetenként konkrét programok - a területfejlesztés irányításának átmenetiségét, az intézményrendszer hiányosságait tükrözték.

II.

A rendszerváltást követően, az 1990-es évek elején az Alföldön is súlyos gondok jelentkeztek gazdasági, társadalmi téren egyaránt. A gondokat csak súlyosbította, hogy ezzel egyidőben az évek óta tartó aszály és a talaj degradációja következtében felgyorsultak azok a negatív ökológiai folyamatok is, amelyek gyors kormányzati beavatkozást igényeltek.

A fentiek miatt az **első regionális szintű kormányzati "beavatkozás-csomag"** az **Alföldre** készült, amely – a komplex térségfejlesztési feladatok megoldása mellett – elsősorban ökológiai-környezetvédelmi problémák enyhítésére helyezte a hangsúlyt.

Az Alföld-program is bizonyította, hogy a kormányzati feladatokhoz kapcsolódó helyi szintű feladatok megvalósítása csak megfelelő területfejlesztési intézmények létrehozásával oldható meg, ami a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény hatálybalépésével indult meg. A megyei területfejlesztési tanácsok megszervezésével kialakult a területfejlesztési feladatokat ellátó középszint, ami kétirányú építkezést tesz lehetővé. Az egész Alföldet érintő, közös területfejlesztési feladatok ellátását segítik a regionális fejlesztési tanácsok, míg a funkcionálisan összetartozó térségekre (Tisza-völgy) szerveződő településközi együttműködések biztosíthatják az összehangolt tervezést és fejlesztést.

Az Alföld-program nem kizárólag az eredeti Intézkedési Programban foglaltak szerint, hanem a Kormányzat folyamatos tevékenysége kapcsán érvényesült, az időközben bekövetkezett változások szerint aktualizálva a program elhatározásait. Ezért vált szükségessé az Alföld program felülvizsgálata, a felülvizsgálat irányelveire vonatkozóan azonban nem alakult ki egységes állásfoglalás. Míg az érintett megyék a program folytatását várják, addig a minisztériumok közül a KVM az Intézkedési Programjának hatályon kívül helyezését javasolta, az FVM új alapokon induló, EU-konform térségfejlesztési program kidolgozását indítványozta. A korábbi KTM, valamint jogutódja a KöM egyes szakterületei szükségesnek tartják befejezni az Alföld stratégiai jelentőségű térségeire vonatkozóan a környezeti megfigyelő hálózat kiépítését, a természeti állapot felvételét és a készülő regionális tervezési feladatokat, felkészülve a regionális fejlesztési programok, illetve állami célfeladatok beindításához.

III.

A **speciális helyzetű kistérségekre**, - Ózd, Pécs-Komló, valamint Záhony környékére - vonatkozó kormányprogramokra azért volt szükség, mert a Kormányzat a területfejlesztés és válságkezelés újabb - átfogó, illetve célirányos – eszközeinek alkalmazásával is megkísérelte egyes helyi speciális problémák megoldását. Így került a három kistérség kiemelten támogatott helyzetbe.

Ózd, illetve Pécs-Komló esetében előtérbe került a problémák komplex kezelésének igénye, s megjelentek azok az új szervezetek, amelyeknek feladata a programok végrehajtásának menedzselése.

Az **ózdi térséget** a 90-es évek gazdasági-társadalmi változásai - elsődlegesen az egyoldalú nehézipari gazdasági szerkezet drámai gyorsaságú és mértékű összeomlása következtében – az ország egyik leghátrányosabb helyzetű területévé tették. A problémák orvoslására tett kezdeti lépések nem hozták meg a kívánt eredményt annak ellenére sem, hogy a kormányzat 1990-től kezdve számos határozatban, esetenként egyedi döntésekkel is támogatta a helyi kezdeményezéseket.

Ezért kellett ismételtén áttekinteni Ózd és térsége foglalkoztatási helyzetét, a súlyos feszültség okait, a térség ipari szervezeteinek termelési válságát. A foglalkoztatási, munkahely-teremtési feltételek javítása, a térség infrastruktúra fejlesztése, valamint a vállalkozások bővítése érdekében elrendelte a Kormány, hogy a területfejlesztési és munkahely-támogatási keretből a kiemelt fejlesztési körzetre (28 település) sajátos támogatási feltételeket kell alkalmazni. A határozat elfogadását követően még számos

intézkedés született elsősorban azért, mert a megfogalmazott célok csak részben valósulhattak meg. Jelentősebb áttörést csak később – a térségi problémákat komplexitásukban kezelő – borsodi integrált szerkezetátalakítási programmal sikerült elérni.

A mecseki szénmedencében folyó szénbányászati tevékenység gazdaságossága a 80-as évek második felében megkérdőjeleződött. A Kormány a gazdaságszerkezeti és a foglalkoztatáspolitikai okok miatt látta indokoltnak Pécs és Komló térsége együttes kezelését, és így a Mecseki Szénbányák szerkezetátalakítását és visszafejlesztését. A gazdasági szerkezetváltozás miatt jelentkező társadalmi-gazdasági feszültségek azonban elsősorban **Komló körzetében** jelentkeztek, ezért a Kormány fejlesztési koncepció megvalósítását tartotta indokoltnak Komló és környéke súlyponttal. Ennek célja a helyi gazdaság funkcionális átalakulásának megindítása, illetve az ehhez szükséges infrastruktúra kialakítása volt.

A döntés a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény megszületését megelőzően már kísérletet tett egy koncepció-, illetve programcentrikus komplex térségfejlesztési modell létrehozására, olyan intézményrendszer kialakításával párhuzamosan, amely példaként szolgált a megyei területfejlesztési tanácsok működési struktúrájának kialakításához is.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye – szociális és foglalkoztatottsági válsággal is súlyosbított – társadalmi, gazdasági elmaradottságának enyhítésére már a 90-es évek elejétől kezdve felmerült a területfejlesztés közvetett eszközeinek alkalmazási igénye.

A **záhonyi vállalkozási övezet** kialakítására és működtetésére irányuló kormánydöntések úttörő jellegű kezdeményezéseknek tekinthetők, miután a korábbi években a befektetés-ösztönzésnek ez az eszköze mindössze elméleti, szakmai felvetésekben szerepelt. Legnagyobb előnye abban rejlett, hogy az Övezet programjához kapcsolódva több mint 6 milliárd Ft értékű termelő beruházás megvalósítására került sor, melyet az MFB 1,5 milliárd Ft összegű hosszú lejáratú fejlesztési hitellel finanszírozott. Mintegy 600 új munkahely jött létre a térségben, a beruházások nagyságrendje meghaladja a 10 milliárd Ft-ot.

IV.

Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben a **program-finanszírozás bevezetését** szolgáló kormánydöntések már EU PHARE források bevonására is támaszkodtak. Az új megközelítés oka, hogy a területfejlesztési célok megvalósítására korábban alkalmazott eszközrendszer elégtelennek bizonyult a legkomolyabb válsággal küzdő térségek problémáinak megoldására, illetve az Európai Unió területfejlesztési politikájának gyakorlatához történő alkalmazkodás igénye is új megoldások keresését vetette fel.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyében - Szabolcs-Szatmár-Bereg megyével párhuzamosan – a szociális problémák enyhítése érdekében kísérleti program indult, amely három alapelvre épült:

- a problémák integrált kezelésére;

- a válsághelyzet megoldásában való (helyi, állami, nemzetközi) részvétel komplexitására, illetve
- a megvalósításhoz szükséges pénzügyi források - a résztvevők finanszírozási kondícióival arányos - integrálására.

Bár mindkét megyében egyidejűleg jelentkezett a programfinanszírozás bevezetésének igénye, a tényleges megvalósítás először Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kezdődött meg. Ezt követte a következő években - a tapasztalatok figyelembevételével – a Szabolcs-Szatmár-Bereg, illetve Nógrád megyék hasonló jellegű programjainak elindítása.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a '80-as évek közepétől, de különösen a '90-es évtized első éveiben drámai változások következtek be a megye gazdaságában és foglalkoztatási és szociális helyzetében, amelyek elsősorban a megye acéliparának válsága következtében alakultak ki. A nagyarányú munkanélküliség nemcsak az acélipari központokat sújtotta, hanem a tömeges ingázás miatt összefüggő térségeket is.

A súlyos foglalkoztatási feszültségek és a mélyülő szociális válság enyhítésére mind a kormány, mind a helyi szervek jelentős erőfeszítéseket tettek, de sem az egyedi válságkezelő intézkedések, sem pedig az állami fejlesztési alapokból a megyébe juttatott források nem tudták megállítani a régió helyzetének romlását.

A már korábban és komoly szellemi értéket felhalmozó tervek ellenére nem született egységes, mindenki által támogatott fejlesztési stratégia. Az Európai Unió követelményeinek is megfelelő integrált fejlesztési program kidolgozását mindenekelőtt ez tette indokolttá.

A kormányhatározat szellemében lefolytatott széleskörű helyi, minisztériumi és PHARE szakértői együttműködésekkel 1995. júniusára elkészült és mind a Kormány, mind az EU Delegáció által elfogadást nyert a program. Az országban az első ilyen jellegű munka tartalmában, felépítésében és megvalósítás mechanizmusában egyaránt megfelelt az Európai Unió normáinak.

A kormányzati források biztosítása még *nem jelentett valódi decentralizációt*, miután az elkülönített állami alapok felhasználásában - az alapok eljárási rendjének és jogi szabályozásának megfelelően, - a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Fejlesztési Tanács javaslata alapján - az alapokat, támogatásokat kezelő miniszterek döntöttek.

A Kormány előremutató lépést tett abban a tekintetben, hogy nemcsak a középtávon megvalósítható jelentősebb infrastrukturális (elsősorban közlekedési) beruházások körének meghatározását és a szükséges források biztosítását emelte kormányzati feladattá, hanem előírta a válságtérségek gazdasági fejlődését segítő állami pénzügyi preferencia rendszer továbbfejlesztését is.

1996 kísérleti év volt, mert a törvényi feltételek hiánya és a tárcák érdekérvényesítése miatt csak a Környezetvédelmi és Területfejlesztési és a Népjóléti Minisztérium forrásainak integrálására kerülhetett sor, így a PHARE forrásokat abban az évben sem lehetett felhasználni. A szaktárcák ugyanis ragaszkodtak ahhoz, hogy a döntéshozók

- a borsodi fejlesztési prioritások mellett - az ágazati prioritásokat is érvényesítsék a támogatások odaítélésénél, és a megyei finanszírozási eljárás igazodjon az országos rendszerekhez.

Ennek ellenére egy alapvetően "borsodi modell" keretei között folytatódott a program megvalósítása, mert - a pályázatok kiírásától kezdve, a döntéseken át a program-monitoringgal bezáróan - a Megyei Fejlesztési, illetve 1996. nyarától a Megyei Területfejlesztési Tanács vezérelte a fejlesztési folyamatokat, a helyi szakemberek véleménye és javaslatai alapján hozva meg döntéseit.

Tovább lépést jelentett, hogy a Kormány általános prioritássá emelte az ország gazdaságilag legsúlyosabb helyzetű – vagyis az egy főre jutó bruttó hazai termék alapján az országos átlag 75%-át el nem érő - megyei középtávú fejlesztési programjainak és az 1997. évi részletes feladatterveinek gyorsított kidolgozását és az Országos Területfejlesztési Tanács, majd a Kormány elé való benyújtását.

Nógrád megye 1997-99 évekre vonatkozó fejlesztési elképzelései annak a hosszú távú célnak megfelelően alakultak ki, miszerint meg kell teremteni a gazdasági kibontakozás feltételeit és a megye lakossága számára az ország fejlettebb régióihoz hasonló, európai szintű életkörülményeket.

A **Szabolcs-Szatmár-Bereg** megye 1997-99-es évekre vonatkozó integrált területfejlesztési programjának szükségességét a korábban - egyedi kormányzati döntésekkel - biztosított állami források felhasználásának alacsony hatékonysága is indokolta, ezért nélkülözhetlenné vált egy komplex megyei stratégia kidolgozása.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az adott évi feladatterv végrehajtása egycsatornás, integrált finanszírozás maradt. A másik két megyében azonban továbbra is többcsatornás támogatási rendszert alkalmaztak.

Az elmúlt közel három év tapasztalatai azt mutatják, hogy a megyék egyike sem tudott kikerülni hátrányos helyzetéből, nem voltak képesek felzárkózni. A munkanélküliségi, a GDP és egyéb mutatóik számottevően nem javultak, de a többlettámogatásoknak köszönhetően nem is romlottak tovább. A többlettámogatások ténylegesen mérhető területfejlesztő hatása csak hosszabb távon, a támogatott fejlesztések megvalósulását követően, késleltetve fog jelentkezni. Ugyanakkor már ma is több nagyberuházás, gazdasági fejlesztés, munkahelyteremtő cégalapítás megkezdése indult el, valamint számos fontos infrastrukturális beruházás valósult meg. További előnyt jelent, hogy a későbbi években az érintett megyék tapasztalatai a decentralizált pénzeszközök kezelésében és a programfinanszírozás megvalósításában, a szükséges intézményi háttér működtetésében rendkívül hasznosak lesznek az Európai Unió forrásainak nagyobb arányú bevonásához.

Összefoglalva megállapítható, hogy az elmúlt évtizedekben a mindenkori Kormányzat a területfejlesztési eszközök többféle - gyakran egymást átfedő és párhuzamos – alkalmazására tett kísérletet a válságtérsegek problémáinak enyhítésére. Az eredményesség és az Európai Unióhoz történő csatlakozás szempontjából azonban a programfinanszírozáson alapuló integrált területfejlesztési politika bizonyult a leghatékonyabbnak. Az elkövetkezendő években az integrált programok elkészítése és

az egységes - az európai normáknak megfelelő - finanszírozási rendszer kialakítása nem maradhat a válságtérségek privilégiuma, hanem kiterjesztendő a területfejlesztés intézményrendszerében meghatározó szerepet játszó tervezési-statisztikai régiók programjainak kidolgozására, támogatására is.

1.4 Területfejlesztési Phare programok

A PHARE az Európai Unió közép- és kelet-európai országok számára vissza nem térítendő támogatást nyújtó programja, amelynek célja a társadalmi-gazdasági reformok végrehajtásának elősegítése és az integrációs felkészülés támogatása. A program 1989-ben indult, amikor az Európai Közösség döntött a Magyarországnak és Lengyelországnak folyósítandó 300 millió ECU összegű gazdasági segélyről, és elindította a **Poland Hungary Assistance for the Reconstruction of the Economy** elnevezésű programját. Jelenleg a térség 13 állama részesül e támogatásban.

A magyarországi PHARE Programok közé már 1990-ben bekerült az első területfejlesztési program. A szektorprogram azonban csak 1992-ben indult, amikor Brüsszelben elfogadták a – program megvalósításának alapját képező - Finanszírozási Javaslatot. A program a területfejlesztésért felelős akkori tárcához, a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumhoz lett telepítve. 1993 első felében a KTM keretein belül létrejött a PHARE Regionális Program Iroda és júniusban hozzákezdett a Program megvalósításához. 1998-ban - a PHARE Regionális Programiroda és a CBC programok koordinálásáért felelős programirodák egyesülésével - létrejött az egységes Területfejlesztési PHARE Programirányító Iroda, amely regionális irodahálózatával az európai uniós területfejlesztési gyakorlat magyarországi bevezetésnek legfontosabb eszközévé vált.

A területfejlesztési PHARE programok célrendszerét - a kormányzati prioritások és nemzeti szintű ágazati és területfejlesztési stratégiák figyelembevételével - az érintett térségek fejlesztési prioritásai határozzák meg. Ezek a programok az európai gyakorlatnak megfelelően összehangolt programozási folyamat révén szerveződnek.

Területfejlesztési PHARE Programok Magyarországon (1992-1999)

Pogramok	Alprogramok	Jóváhagyott PHARE támogatás (millió ECU)	A programok célterülete
I. Területfejlesztési PHARE Program (HU 9210)	A területfejlesztési politika továbbfejlesztése	3,7	Magyarország
	Kísérleti program - Szabolcs-SZ.B.	2	Szabolcs-SZ-B
	Kísérleti program - Borsod-A.Z.	2,5	Borsod-A-Z
	A településközi együttműködés serkentése	1,8	Magyarország
	összesen	10	
II. Területfejlesztési PHARE Program (Borsodi Integrál Szerkezetátalakítási Program) (HU 9507)	Képességfejlesztés	1,4	Borsod-A-Z
	Kistérségi fejlesztések támogatása	1,1	Borsod-A-Z
	Idegenforgalmi fejlesztések	0,85	Borsod-A-Z
	Kis- és közép vállalkozások támogatása	1,65	Borsod-A.Z.
	összesen	5	
III. Területfejlesztési PHARE Program (HU9606)	Intézményfejlesztés	2	Magyarország
	Kísérleti Regionális Alap Dél-Alföld	4	Csongrád, Békés, Bács-Kiskun
	Kísérleti Regionális Alap Dél-Dunántúl	4	Baranya, Somogy, Tolna, Zala
	összesen	10	
IV. Területfejlesztési PHARE Program HU 9705)	Északkelet-Magyarország	22	Borsod-AZ, Heves, Szabolcs-SzB, Nógrád, Hajdú-B, JNk-Szolnok
	Dél-Dunántúl	8	Baranya, Somogy, Tolna, Zala
	Romániával határos megyék	4	Csongrád, Hajdú-Bihar, Békés, Szabolcs-SZ B
	összesen	34	
V. Területfejlesztési PHARE Program (HU9808)	Intézményfejlesztés, Előcsatlakozási alapok (ISPA, SAPARD) felhasználása	7	
PHARE CBC Programok	HU-AUSTRIA 1995	7	Győr-M S, Vas, Zala
	HU-AUSTRIA 1996	11	Győr-M S, Vas, Zala
	HU-AUSTRIA 1997	14	Győr-M S, Vas, Zala
	HU-AUSTRIA 1999	10	Győr-M S, Vas, Zala
	HU-AUSTRIA-SLOVENIA 1995	1,5	Vas,Zala
	HU-AUSTRIA-SLOVENIA 1996	1,5	Vas,Zala
	HU-AUSTRIA-SLOVAKIA 1995	1,5	Győr-M S
	HU-AUSTRIA-SLOVAKIA 1996	1,5	Győr-M S
	HU-AUSTRIA-SLOVAKIA 1999	2	Győr-M S
	HU-ROMANIA 1996	5	Csongrád,Hajdú-Bihar, Békés, Szabolcs-SZ B
	HU-ROMANIA 1997 (ua. mint HU 9705 – nél)	4	Csongrád,Hajdú-Bihar, Békés, Szabolcs-SZ B
	HU-ROMANIA 1999	5	Csongrád,Hajdú-Bihar, Békés, Szabolcs-SZ B
	összesen	64	
	MINDÖSSZESEN	131 millió ECU (30 milliárd Ft)	

Összefüggésben azzal, hogy a programok fő célja a területfejlesztés decentralizált intézményrendszerének fejlesztése, a megvalósításban nagy szerepet kapnak a megyei és a regionális fejlesztési tanácsok és munkaszervezeteik. Ezáltal ezek az intézmények egyrészt megszerezhetik azt a gyakorlatot, ami szükséges lesz a későbbi - Európai Unió Strukturális Alapok által társfinanszírozott - programok végrehajtásához, másrészt a helyi viszonyok ismeretében olyan projektek támogatását részesíthetik előnyben, amelyek a megye vagy a régió fejlesztési stratégiájához leginkább illeszkedve a tényleges helyi szükségletekre kínálnak megoldást.

A területfejlesztési PHARE programok forrásai - az adicionalitás és a forráskoordináció elvének megfelelően - egyre növekvő mértékben egészülnek ki hazai társfinanszírozási forrásokkal is. Magyarországon a PHARE programok társfinanszírozását illetően úttörő lépés volt a Kormány 2057/1996. (III. 13.) számú Korm. határozata, amely keretjellegetően biztosította, illetve biztosítja a területfejlesztésért felelős tárca fejezeti kezelésű előirányzataként a PHARE CBC Programok hazai társfinanszírozási kötelezettségének az 50%-át.

1994-99 között öt területfejlesztési PHARE programot indítottak. Az öt program a CBC programokkal együtt összesen mintegy 131 millió ECU (30 milliárd Ft) támogatást indukált.

Az **első területfejlesztési PHARE program /HU 9210/** 1992-ben, 10 millió ECU kerettel indult, azzal a céllal, hogy elősegítse a területfejlesztési rendszer kialakulását.

A program három témakörre koncentrált:

A hazai területpolitika továbbfejlesztése c. alprogram az érintett szakhatóságokat, intézményeket, regionális szereplőket EU szakértők bevonásával, műhelyviták, tanulmányutak szervezésével segítette a területfejlesztés funkciójának, feladatainak értelmezésében. A program elősegítette a Területfejlesztési Alap működésében bekövetkező változásokat, többek között a decentralizációt is.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kísérleti programok keretében új típusú területfejlesztési intézmények – megyei fejlesztési tanácsok és fejlesztési ügynökségek - kerültek felállításra. Ezek működőképességének tesztelésére és a regionális fejlődés dinamizálására 4,5 millió ECU támogatást ítéltek oda, amelyből Borsod-Abaúj-Zemplén megye 2,5 millió ECU, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye pedig 2 millió ECU értékű támogatást kapott a Kísérleti Program Alap pályázata alapján történő működtetésre.

Az első PHARE program harmadik része volt *a településközi együttműködés serkentése*, melynek célja – a térségek fejlődésének érdekében - a szorosabb együttműködés kialakítása a települések intézményei között, és annak bemutatása, hogy az összefogás jelentős pénzügyi forrásokhoz juttathatja az együttműködő feleket. A fenti célok érdekében került felhasználásra 1,8 millió ECU keretösszegű Településközi Együttműködési Segélyalap.

1995-ben indult a **második területfejlesztési PHARE-program /HU 9507/**, amely a kormány borsodi integrált szerkezetátalakítási programjához kapcsolódva működik. A PHARE 5 millió ECU értékű támogatással járult hozzá a borsodi programhoz.

A Borsodi Integrált Szerkezetátalakítási Program megvalósítása eltér a korábbi hazai gyakorlattól, amikor a kormányzati támogatást élvező programok megvalósítását központilag irányították. Ennél a programnál kezdettől fogva jelen volt az a törekvés, hogy abban a PHARE első területfejlesztési programja segítségével létrejött intézmények játsszanak döntő szerepet. A Kormány ezért a Megyei Területfejlesztési Tanácsot kérte fel az átfogó fejlesztési stratégia kidolgozására, aki a program végrehajtásában is nagy szerepet kapott.

A program sikeres megvalósításának feltétele volt az integrált finanszírozási háttér megteremtése. A válságkezelési program finanszírozására országos szintű kísérleti program indult, ami modellezni kívánta a területfejlesztés finanszírozásának kívánatos módját. A program ezért mérföldkönek számított abból a szempontból, hogy eddig Magyarországon egyedülálló kísérletként modellezte azt, hogy forráskoncentrációval és integrált programfinanszírozással milyen hatást lehet elérni egy válságtérség fejlődésében.

A **harmadik Területfejlesztési PHARE program /HU9606/** a regionális szintű tervezés, fejlesztés magyarországi modelljét kialakító kísérleti programként került meghatározásra, elsősorban a dél-dunántúli és a dél-alföldi régióra létrehozott 8 millió ECU összegű Regionális PHARE Programalap működtetésével. A program célja a területfejlesztés decentralizált, partnerségen alapuló, áttekinthetően működő rendszerének felállítása, a regionális együttműködés hatékonyságának demonstrálása, valamint a regionális szintű fejlesztési programok tervezéséhez és irányításához szükséges készségfejlesztés Magyarország Európai Unió csatlakozásának elősegítése érdekében.

A program 2 alprogramból állt:

A **tervezés és intézményfejlesztési program** célterülete a Dél-alföldi, Dél-dunántúli és az Északkelet-magyarországi régió, míg az együttműködés hatékonyságának demonstrálására hivatott Kísérleti Program Alap (továbbiakban: KPA) kedvezményezettje az első két régió.

A Regionális Program kétfordulós pályázati rendszerének első részében a KPA 50-50%-ban került felosztásra a régiók között. A támogatott projektek kiválasztásáról a Regionális Fejlesztési Tanács döntött. A projektek kiválasztásakor a legfontosabb szempont azok regionális szintű területfejlesztő hatása volt.

1997-ben indult a **negyedik Területfejlesztési PHARE program /HU 9705/**, amelynek elsődleges célkitűzése, az egyes régiók közötti fejlettségi különbségek mérséklése, valamint a regionális fejlesztés EU-konform intézményrendszerének kialakítása. Döntő szerepet játszik az olyan konkrét fejlesztési projektek megvalósítása, melyek menedzselésén keresztül a kialakuló intézményrendszer és szakembergárda a gyakorlatban sajátíthatja el az EU regionális politika eszközrendszerének működési mechanizmusait.

Az 1997-es PHARE Országprogram két célrégiót jelöl meg: az *Északkelet-magyarországi régiót*, valamint a *Dél-dunántúli régiót*. Forrásokat különít még el a *Romániával határos területek* számára, a határmenti együttműködést célzó projektek megvalósítására. A célrégiók adottságainak és szükségleteinek megfelelően - összhangban az EU Bizottság javaslatával - a program három komponensből áll:

Az ipari szerkezet-átalakítás c. alprogram ahhoz próbál segítséget nyújtani, hogy azokban a régiókban, ahol a tradicionális, korszerűtlen iparágak dominálnak, fokozatosan kialakuljon egy korszerűbb és fejlődőképes gazdasági szerkezet.

A vidékfejlesztés c. alprogram célja az agrártermelés diverzifikációjának és a vidéki területek fejlesztésének elősegítése ott, ahol az agrárfoglalkoztatás csökkenése magas munkanélküliséghez vezetett.

Munkaerőpiaci elemek és humán erőforrás c. alprogram egyrészt a tartós munkanélküliek, a pályakezdő fiatalok és a munkaerőpiacon hátrányos helyzetben lévők munkaerő-piaci megjelenését, másrészt a munkásoknak a termelési rendszerek változásához való alkalmazkodását kívánja elősegíteni.

A programból a Dél-Dunántúl 8 millió, a hat megyét összefogó Északkelet-magyarországi régió 22 millió EURO-val részesedik, 4 millió EURO-t lehet felhasználni a román-magyar határmenti együttműködésekre, vízgazdálkodással, határátkelők rekonstrukciójával, valamint mezőgazdasági integrációs és humánerőforrás-fejlesztéssel kapcsolatos projektekkel kapcsolatban.

Az ötödik, 1998-as területfejlesztési PHARE Program /HU9808/ hivatalos elnevezése **Speciális Felkészülési Program (SPP)**. A 7 millió EURO keretösszegű program teljes egészében intézmény- és kapacitásfejlesztésre, ezen belül is az előcsatlakozási alapokra (ISPA, SAPARD), illetve az EU Strukturális Alapokra való felkészülésre lesz felhasználva. Ennek keretében az érintett minisztériumok megfelelő szakembereit EU-szakértők fogják hosszú távú szakmai segítségnyújtás keretében felkészíteni az említett pénzalapok kezelésére, különös tekintettel a programozásra, a jogi és pénzügyi ismeretekre, az intézményi keretekre, az ügyviteli kérdésekre, a koordinációra, valamint az értékelési és monitoring követelményekre.

A **PHARE CBC** program eredetileg az Európai Unió külső határaihoz kapcsolódó térségek felzárkózására indított támogatási program. Magyarországon, az első PHARE CBC program az osztrák-magyar határtérségben 1995-ben indult. A program az 1995-99 között 35 millió ECU-vel támogatást nyújtott az osztrák-magyar határon átnyúló együttműködésre. Emellett kisebb pénzügyi támogatásban (1,5-1,5 millió EURO) a szlovák-osztrák-magyar és a szlovén-osztrák-magyar hármashatár-régió is részesült 1995-ben, illetve 1996-ban. Szintén 1996-ban indult a román – magyar határmenti régióban a határon átnyúló PHARE területfejlesztési program, ami HU 9705 számú Országprogram részeként folytatódott.

A már elfogadott nyolc CBC Programban összesen 64 millió ECU, azaz mintegy 16 milliárd Ft PHARE támogatás került a határmenti térségek fejlesztésére felhasználásra. A CBC források megoszlása az érintett határszakaszok szerint a magyar-osztrák program túlsúlyát jelzi, a források 77%-a e térségek együttműködését, fejlesztését

szolgálja. A román-magyar együttműködést a források 12%-a segíti, legkevesebb forrás a két, három országot érintő program céljaira jut.

A PHARE CBC források fejlesztési célok szerinti megoszlását tekintve első helyen a műszaki infrastruktúra fejlesztése áll (33%), ezt követi a gazdaságfejlesztés (29%) illetve a környezetvédelem (22%). A fennmaradó forrás a kis projektekre, az oktatás-képzésre, ill. egyéb regionális fejlesztésekre áll rendelkezésre.

A fejlesztési prioritások természetesen az egyes határszakaszok mentén eltérőek. Míg a magyar-osztrák fejlesztési prioritások között a műszaki infrastruktúra és a gazdaságfejlesztés szerepel az első helyen, addig a másik három határszakaszon a közös környezetvédelmi fejlesztések jelentik a prioritást a programokban.

A CBC programok mindegyike komplex területfejlesztési jellegű program, azaz az érintett területek legfontosabb fejlesztési prioritásai, valamint az Európai Unió területfejlesztési elvei (programozás, koncentráció, partnerség, adicionalitás) érvényesülnek bennük. Ezáltal a PHARE CBC Programok az érintett térségek - a Nyugat-dunántúli régió, valamint a román határ menti négy megye – számára az európai területfejlesztési politika alkalmazására való felkészülés legfontosabb eszközévé váltak.

A PHARE programok jelentős szerepet játszottak a hazai területpolitika továbbfejlesztésében. Közreműködtek az új területfejlesztési intézményrendszer felállításában, az új intézmények működőképességének tesztelésében. Az adicionalitás elvének alkalmazásával az egyes programok finanszírozása során, valamint a területfejlesztés eszközrendszerének decentralizációja révén a központi támogatási rendszerben jelentős előrelépés történt. A Program Alap működtetése újfajta pályázati rendszert vezetett be, amely segítette elsajátítani az EU-ban honos pályáztatás gyakorlatát és fontos eredmény a programozás egyre szélesebb körben történő alkalmazása. A programok katalizátor szerepet töltek be a településközi és a térségi együttműködés serkentésében, a határmenti térségek együttműködésének elősegítésében, valamint a tervezési-statisztikai régiók kialakulásában.

A programokkal érintett térségekben összesen mintegy 131 millió ECU (30 milliárd Ft) PHARE forrással támogatott fejlesztésre nyílt lehetőség. A jóváhagyott támogatásokból az ország egyes térségei eltérő mértékben részesednek. A legtöbb támogatást az ország legfejlettebb nyugati megyéi (Győr-Sopron, Zala, Vas), illetve a legrosszabb gazdasági helyzetű és a strukturális válság által leginkább érintett Borsod-Abaúj-Zemplén megye, továbbá az ország elmaradott keleti megyéi (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar) kapták.

Az elért eredmények mellett nehézségek is mutatkoztak. Ezek elsősorban az Európai Unióban alkalmazott eljárások ismeretének hiányosságából, másrészt a programok megvalósításának bürokratikus kötöttségeiből fakadtak. A PHARE eljárási szabályok túlzott merevsége sok esetben hátráltatta a projektek elindítását és megfelelő ütemezését; a késedelem pedig gyakran a források elértéktelenedéséhez, elmaradásához vezetett.

A PHARE-program indítása óta bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások, továbbá az Európai Unióhoz való csatlakozás időpontjának határozottabbá válása szükségessé tették a program átfogó reformját, amelyet az EU Bizottsága 1997 folyamán dolgozott ki. Ennek megfelelően az 1998-tól induló programok alapvetően a csatlakozásra való felkészülést szolgálják. Az EU távlati elképzelései szerint a PHARE az anyagi támogatás legfontosabb formája marad a csatlakozásig, azonban 2000-tól kiegészül – az ISPA és a SAPARD program keretében - a strukturális és a vidékfejlesztés külön támogatásával.

1.5 Területi tervezés

A területfejlesztési politikát érvényesítő eszközrendszer fontos eleme a területi tervezés. A területfejlesztés megfelelően kidolgozott területi tervek (koncepciók, programok és tervek) mentén zajlik, értékelve az eredményeket és folyamatokat, és ennek alapján korrigálva a célkitűzéseket és eszközrendszert. A tervezés alapozza meg a megvalósítás során a pénzügyi eszközök hatékony felhasználását.

Európai Unió elv, hogy a támogatás feltétele hosszabb időtávra kidolgozott térségi programok kidolgozása, melyeknek illeszkedniük kell a térség koncepciójában meghatározott célrendszerhez. A területi tervezés rendszerét a különböző tervtípusok egymásra épülése és meghatározott pontokon való összekapcsolódása képezi.

A területi tervezési rendszer alapeleme a **területfejlesztési koncepció**. A területfejlesztési koncepció egy adott térség (ország, régió, stb.) hosszú távú, átfogó fejlesztési céljait, a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges prioritásokat határozza meg, orientálja a különböző döntéshozókat, továbbá információkat biztosít az ágazati és a kapcsolódó területi tervezés, valamint a területfejlesztés szereplői számára.

A koncepció készítését követi, a stratégiai és operatív részből álló **területfejlesztési program** kidolgozása. A stratégiai program a koncepcióban foglaltak alapján kijelöli a rövid- és középtávú feladatokat, az azokat megvalósítók és közreműködők körét. Az operatív program alprogramok és részprogramok szerinti csoportosításban tartalmazza a részletes intézkedési és ütemezési, valamint pénzügyi tervet, továbbá megjelöli a végrehajtás felelőseit, módját.

A **területrendezési terv** olyan tervdokumentum, amely meghatározza az adott térség nagytávlatú műszaki-fizikai szerkezetét. Biztosítja a területi adottságok és erőforrások hasznosítását, védelmét, a környezetvédelmi elvek érvényesítését, a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését és a terület-felhasználás rendszerét, valamint biztosítja a jogi szabályozás eszközeivel a terv betartását.

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény hatálybalépését követően az országos, regionális, megyei területfejlesztési koncepciók, programok kidolgozásánál új típusú területfejlesztési tervezés kezdődött el. A területfejlesztési koncepciók, programok, területrendezési tervek tartalmi követelményeit a 18/1998. (VII.25.) számú KTM-rendelet, a területfejlesztési koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjét a 184/1996. (XII.11.) kormányrendelet szabályozza.

A törvény elfogadását követően kezdődő tervekészítés során az elmúlt években koncepciókkal szemben a programok készítése került előtérbe. A regionális tervezés az utóbbi egy-két évben vett lendületet, a tervek többsége megyei és kistérségi szintre készült el. A megyék elkészítették területfejlesztési koncepcióikat és a megyék felében már programot, illetve rendezési tervet is elfogadtak.

Elkészültek a régiók fejlesztési tervei is.

A területfejlesztési mellett készülő egyéb szakmai koncepciók, programok jellegét tekintve szembetűnő, hogy azok fele agrár- és vidékfejlesztés, valamint környezetvédelem témában készült. Megyei szinten a két tématerület között 2:1 az arány a környezetvédelem javára, kistérségi szinten fordított a helyzet. Megyei szinten a turizmus, a gazdaság, a műszaki- és a humán infrastruktúra fejlesztése egyformán hangsúlyos, míg a kistérségi tervezésben a humán erőforrások fejlesztése alig jelenik meg, a turizmus viszont nagyobb jelentőséget kapott.

Az elfogadott tervek számát meghatározza az is, hogy az egyes megyékben hány önkormányzati társulás működik. Ez a 217 társulás aktív szereplője a területi tervezésnek, maguk is koncepciókat és programokat készítenek. Önkéntes társulásokról lévén szó, számuk meghaladja a statisztikai kistérségeket, és határuk sok helyen nem esik egybe.

Az ország településeinek csak mintegy 5%-a (147 település) nem vesz részt kistérségi együttműködésben, de az ország egyetlen területén sem találhatunk olyan területet, ahol a kistérségi együttműködésből kimaradó önkormányzatok összefüggő területet alkotnának. Közben számtalan megyére jellemző, hogy a társulások nem veszik figyelembe a statisztikai kistérségi határokat (és ezek a megyék sokszor szomszédosak is), a megyehatáron átnyúló együttműködés meglehetősen ritka – még az egyazon régióba tartozók közt is - és általában csak 1-2 települést érint. Az egyetlen kivétel a Tisza-tó térsége, ahol 4 megye 7 statisztikai kistérségének 19 önkormányzata alakított társulást.

Megyei fejlesztési koncepciók és programok

Megye	Megyei fejlesztési koncepciók				Megyei fejlesztési programok				Megyei területrendezési terv	
	Területfejlesztési		Egyéb szakmai		Területfejlesztési		Egyéb szakmai		elfo- aa- dott	Ké- szít- lő
	elfo- ga- dott	Ké- szít- lő	elfo- ga- dott	Ké- szít- lő	elfo- ga- dott	Ké- szít- lő	elfo- ga- dott	Ké- szít- lő		
Baranya	x		1	-	x		7	-		x
Bács-Kiskun	x		1	-		-	-	-		x
Békés	x		2	-		x	2	1		x
Borsod-Abaúj-Zemplén		x	-	-		-	4	-		-
Csongrád	x		1	-		-	2	2		x
Fejér	x		1	-		-	1	1		x
Győr-Moson-Sopron	x		-	-		x	6	-		x
Hajdú-Bihar	x		-	-		-	-	-		x
Heves	x		2	-	x		7	-		x
Jász-Nagykun-Szolnok	x		4	-		-	5	7		x
Komárom-Esztergom	x		5	1		-	1	1		-
Nógrád	x		2	-	x		2	-		-
Pest	x		6	-	x		1	-		x
Somogy	x		-	-	x		1	-		x
Szabolcs--Szatmár-Bereg	x		1	1	x		1	-		x
Tolna	x		-	-		x	-	-		-
Vas	x		-	-		-	-	-		-
Veszprém	x		1	-		-	3	-	x	
Zala	x		8	-	x		-	1		-

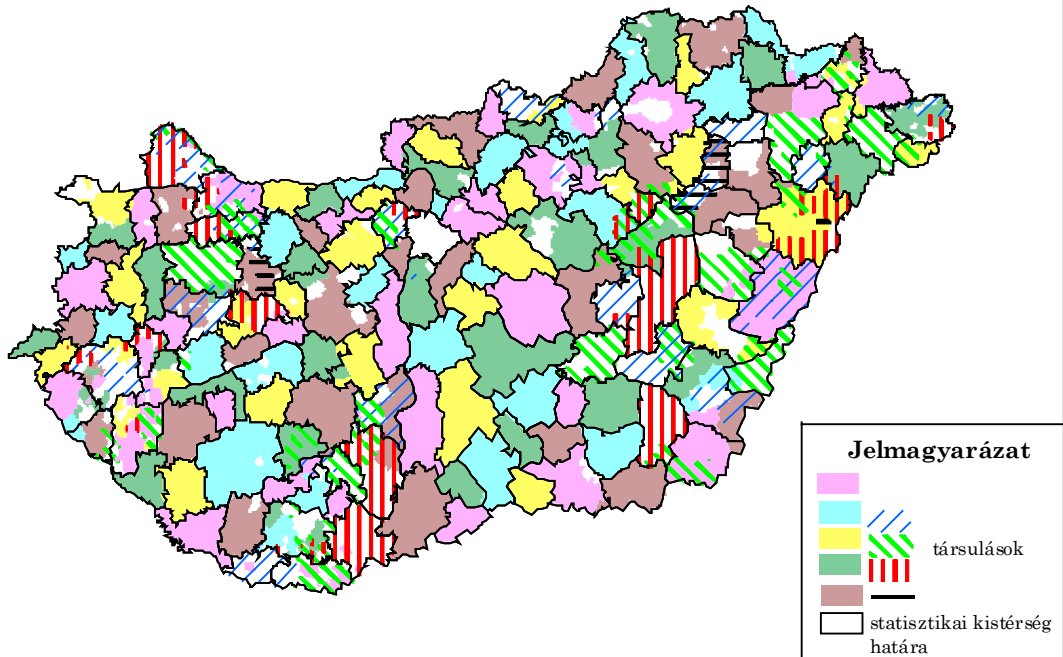
(Adatok lezárva: 2000. január 30.)

Kistérségi fejlesztési koncepciók és programok

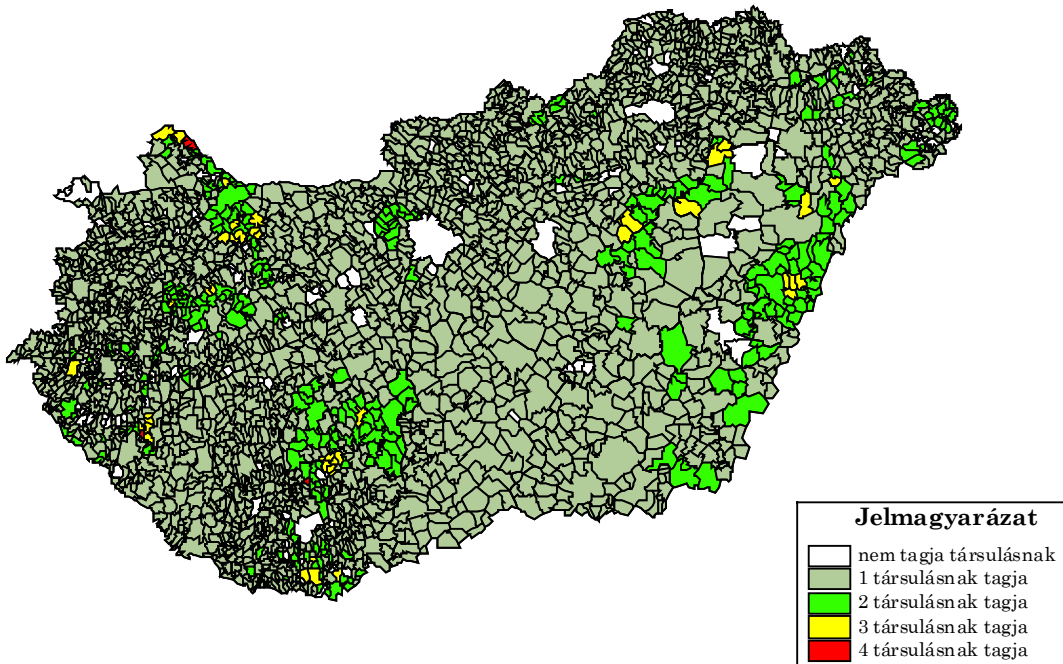
Megye	Statisztikai kistérségek száma	Társulások száma	Kistérségi fejlesztési koncepciók				Kistérségi fejlesztési programok			
			Területfejlesztési		Egyéb szakmai		Területfejlesztési		Egyéb szakmai	
			<i>el-fogadott</i>	<i>Készülő</i>	<i>el-fogadott</i>	<i>Készülő</i>	<i>el-fogadott</i>	<i>Készülő</i>	<i>el-fogadott</i>	<i>Készülő</i>
Baranya	8	16	1	-	-	-	7	-	3	2
Bács-Kiskun	10	10	10	-	-	-	-	-	-	-
Békés	6	10	-	-	-	-	3	-	-	-
Borsod-Abaúj-Zemplén	11	13	-	-	-	-	4	2	-	-
Csongrád	7	7	4	-	1	-	2	-	8	-
Fejér	7	7	5	-	-	-	-	-	1	1
Győr-Moson-Sopron	6	14	9	2	2	1	-	-	3	3
Hajdú-Bihar	7	13	8	-	-	-	8	-	-	-
Heves	6	12	9	-	-	-	-	-	-	-
Jász-Nagykun-Szolnok	6	7	4	3	-	-	-	1	17	-
Komárom-Esztergom	7	7	4	2	1	-	-	-	4	1
Nógrád	6	7	6	-	4	-	-	-	4	-
Pest	14	15	7	4	4	5	-	2	1	11
Somogy	9	9	2	-	-	-	5	-	3	-
Szabolcs-Szatmár-Bereg	10	16	14	1	2	3	7	1	1	12
Tolna	5	13	4	1	-	-	1	-	2	5
Vas	9	9	6	-	-	-	1	-	-	-
Veszprém	9	15	-	-	2	-	10	-	8	-
Zala	6	21	14	1	20	1	2	1	4	-

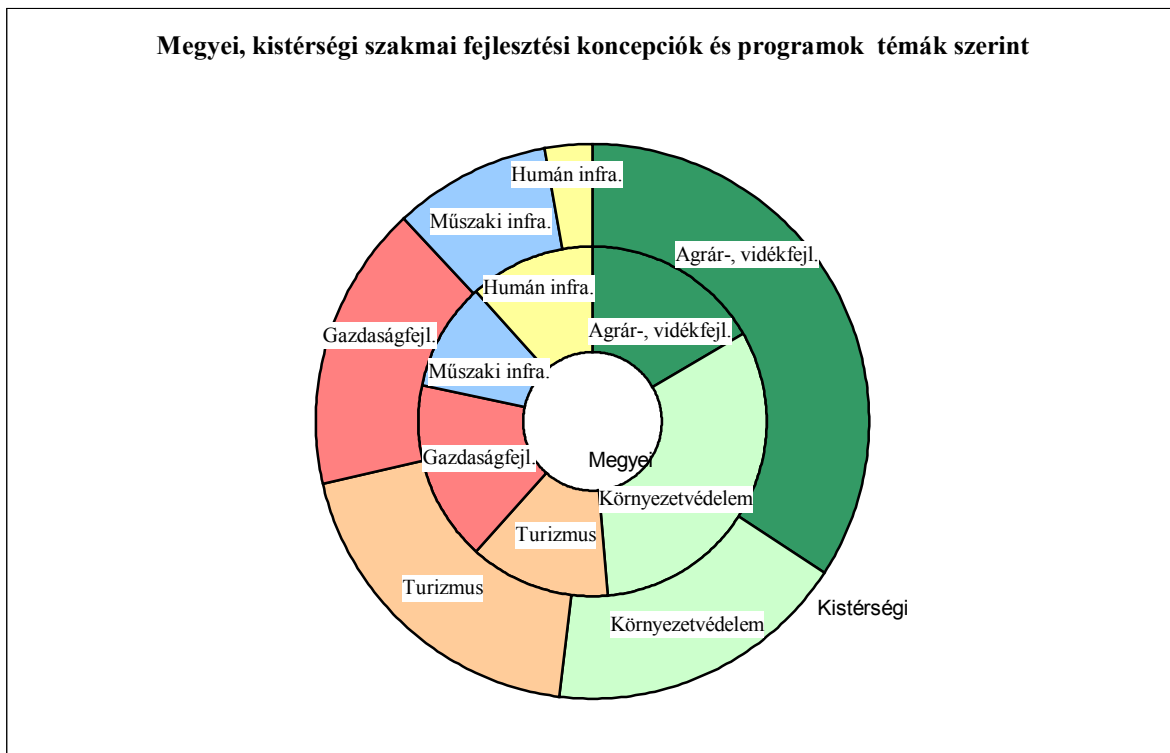
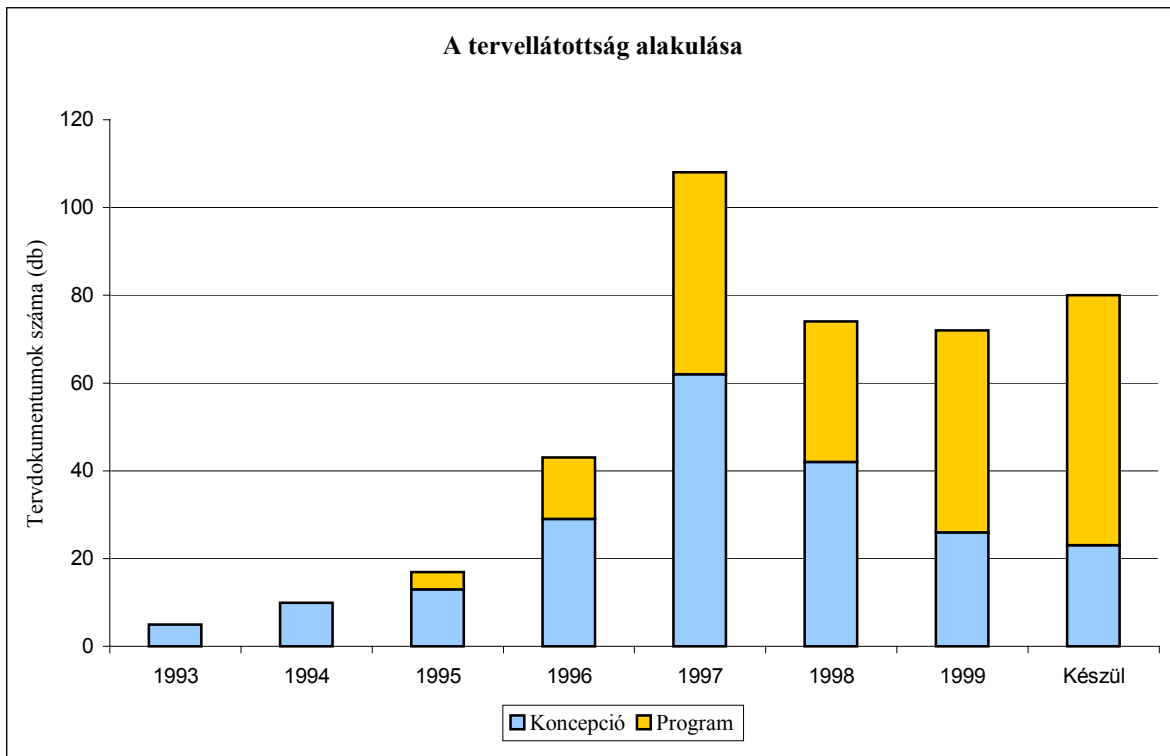
(Adatok lezárva: 2000. január 30.)

Önkormányzati társulások és statisztikai kistérségek 2000

Települések megoszlása az önkormányzati társulási tagság szerint 2000

1.6 Területi Információs Rendszer (TeIR)

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény rendelkezik a TeIR létrehozásáról és működtetéséről. Az adatközlés rendjét és a rendszer használatával kapcsolatos kérdéseket a területfejlesztéssel és területrendezéssel kapcsolatos információs rendszerről és a kötelező adatközlés rendjéről szóló 112/1997. (VI.27.) Kormányrendelet szabályozza.

A területfejlesztési és területrendezési információs rendszer célja az, hogy:

- a területek, települések helyzetének, változásainak figyelemmel kíséréséhez,
- a területfejlesztési és területrendezési döntések előkészítéséhez, illetőleg a döntésekhez,
- a központi állami szervek egyéb területfejlesztéssel és rendezéssel kapcsolatos feladataihoz (feladat meghatározás, jogalkotás és alkalmazás, koordináció szakmai irányítás) valamint,
- a döntések hatásainak elemzéséhez (monitoring)

objektív, pontos és friss információkkal lássa el a területfejlesztési és rendezési tevékenységet ellátó szervezeteket, úgy, hogy folyamatosan biztosítja a központi állami szervek információigénye mellett a területfejlesztés és rendezés feladatait ellátó különböző szervezetek közötti információáramlást és az információk összehangolását.

A TeIR adattartalma főbb adatcsoportok szerint:

- demográfia-társadalom jellemző adatai;
- gazdasági aktivitás-munkanélküliség jellemző adatai;
- gazdaság (főbb ágazatok) jellemző adatai;
- műszaki infrastruktúra hálózatok nyomvonalai, legfontosabb paraméterei és az ellátottság mutatói;
- életszínvonal jellemző adatai;
- területhasználat jellemző adatai;
- természeti adottságok térképi vetülete és a környezet állapotának jellemző adatai;
- a területrendezés és fejlesztés jogi eszközeinek, határozatoknak, döntéseknek főbb adatai;
- a területfejlesztés pénzügyi eszközeinek adatai, a központi támogatási rendszer: TFC, TEKI, címzett és céltámogatás stb.;
- megyei információrendszerek meta adatai;
- területi és települési koncepciók, tervek, programok meta adatai;
- a területfejlesztésben és területrendezésben érintett szervezetek jellemző adatai;
- az EU térségeket jellemző az összehasonlítását lehetővé tevő adatok.

A TeIR jelenlegi adatszolgáltatói:

- Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal;

- Belügyminisztérium Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat;
- EUSTAT;
- Földmérési és Távérzékelési Intézet;
- Gazdasági Minisztérium;
- Környezetgazdálkodási Intézet;
- Környezetvédelmi Minisztérium;
- Közlekedési és Vízügyi Minisztérium;
- Központi Statisztikai Hivatal;
- Magyar Államkincstár;
- Magyar Régészeti Intézet;
- Műemlékvédelmi Hivatal;
- Országos Munkaügyi és Módszertani Központ;
- Országos Szabadtéri Néprajzi Múzeum;
- Szociális és Családvédelmi Minisztérium;
- Vízügyi Tudományos Kutató Intézet.

A TeIR jelenlegi felhasználói:

Kormányzati szervek (háttérintézmények):

- Országgyűlés Területfejlesztési Bizottsága;
- Miniszterelnöki Hivatal;
- Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium;
  - VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Kht.;
- Környezetvédelmi Minisztérium;
  - Környezetgazdálkodási Intézet;
- Közlekedési és Vízügyi Minisztérium;
- Gazdasági Minisztérium;
- Belügyminisztérium;
- KSH;
- A 19 megyei önkormányzat hivatalai.

Ez a 30 szervezet összesen mintegy 200 felhasználót jelent, beleértve a VÁTI-n belüli felhasználók számát is.

A TeIR megyei szintje kialakításának helyzete

1997-ben a TeIR országos szintjének a fejlesztésével és adatfeltöltésével párhuzamosan elkezdődött a megyei TeIR-ek megvalósításának előkészítése is. A megyei TeIR megvalósítására 1999-ben a megyei önkormányzatok által megfogalmazott feladatjegyzék alapján nyílt közbeszerzési eljárás került kiírásra. A pályázat érvénytelen volt, ezért meg kellett ismételni, az újabb közbeszerzési eljárás folyamatban van, jelenleg a pályázatok értékelése folyik.

A megyei TeIR az országos TeIR-rel egységes adatbázis alapján valósul meg.

A TeIR működtetésével és az adatszolgáltatással kapcsolatos tapasztalatok, problémák

Az adatszolgáltatás a területfejlesztéssel és területrendezéssel kapcsolatos információs rendszerről és a kötelező adatközlés rendjéről szóló 112/1997.(VI.27.) számú Korm. rendelet szellemében, más országos adatgyűjtő rendszerekkel való együttműködések alapján történik rendszeres szolgáltatás keretében, mivel egy információs rendszerbe csak ellenőrzött és naprakészen vezetett adatok kerülhetnek.

Túl azon, hogy a kormányrendelet szövegének nehéz érvényt szerezni, további nehézséget okoz az adatvédelem kérdése. Az alapp probléma a közérdekű adatok meghatározásának és az egységes államigazgatási adatgazdálkodás szabályozásának hiánya.

Nem tisztázott, hogy milyen adatokat adhat át egy-egy minisztérium, sok esetben az adatvédelmi törvényre hivatkozással az egyébként zárt rendszerben működtetett TeIR-be alapos szelekció után csak olyan adatok kerülnek be, amelyek egyébként a napi sajtóban is megjelennek, holott ennél részletesebb adatokra lenne szükség.

Tekintettel arra, hogy az adatgazda szervezetek feladatai között nem szerepel ez a plusz adatszolgáltatási feladat, így az adatátadással kapcsolatos technikai költségeiket felszámítják a TeIR-t működtető szervezet felé (sok esetben egyes tárcák háttérszervezetei végzik az adatszolgáltatást, vagy olyan kormányzati szerv amely árbevételi előírással rendelkezik). Ha az államigazgatási szervek feladatrendszerébe bekerülne a TeIR-hez történő adatszolgáltatási kötelezettség is, melynek ellátásához költségvetési fedezetet is biztosított, elkerülhetők lennének az együttműködések során tapasztalt anomáliák.

Az országos TeIR-ből a jogszabályban felsoroltak részére az adatszolgáltatás **adatletöltés biztosítása** ingyenes.

A TeIR használata során tapasztalt problémák elsősorban nem a szolgáltatói, hanem a felhasználói oldalon jelentkeznek. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a területrendezéssel és területfejlesztéssel foglalkozó szakemberek többsége ma még nem rendelkezik azokkal az ismeretekkel, amelyek egy ilyen jellegű térinformatikai rendszer használatához szükségesek.

További probléma, hogy a TeIR adatátviteli közegét szolgáltató, "kormányzati" hálózat (a MEH, minisztériumok, KÖNYV által működtetett hálózat) kapacitása időnként "beszűkül" ezzel ellehetetlenítve a TeIR-hez való hozzáférést.

A TeIR fejlesztésével összefüggő feladatok:

- Az adatszolgáltatás háttérének jogszabályi alapjait stabilizálni szükséges.
- A hálózat bővítésével kapcsolatos vizsgálatokat el kell végezni.
- Ki kell építeni a TeIR megyei szintű rendszereit.

- A rendszer elérhetőségét növelni kell további kormányzati szervek és háttérintézmények, valamint a területfejlesztés megyei és új, regionális szerveinek bekapcsolásával.
- A TeIR naprakészségét és az információk minőségét állandóan felülvizsgálni és fejleszteni szükséges.
- A felhasználók oktatása, a felhasználói készségek növelése érdekében.
- A TeIR nyilvános szolgáltatásainak bővítése, és a nyilvánossá tétel feltételeinek vizsgálata.

1.7 Vállalkozási övezetek

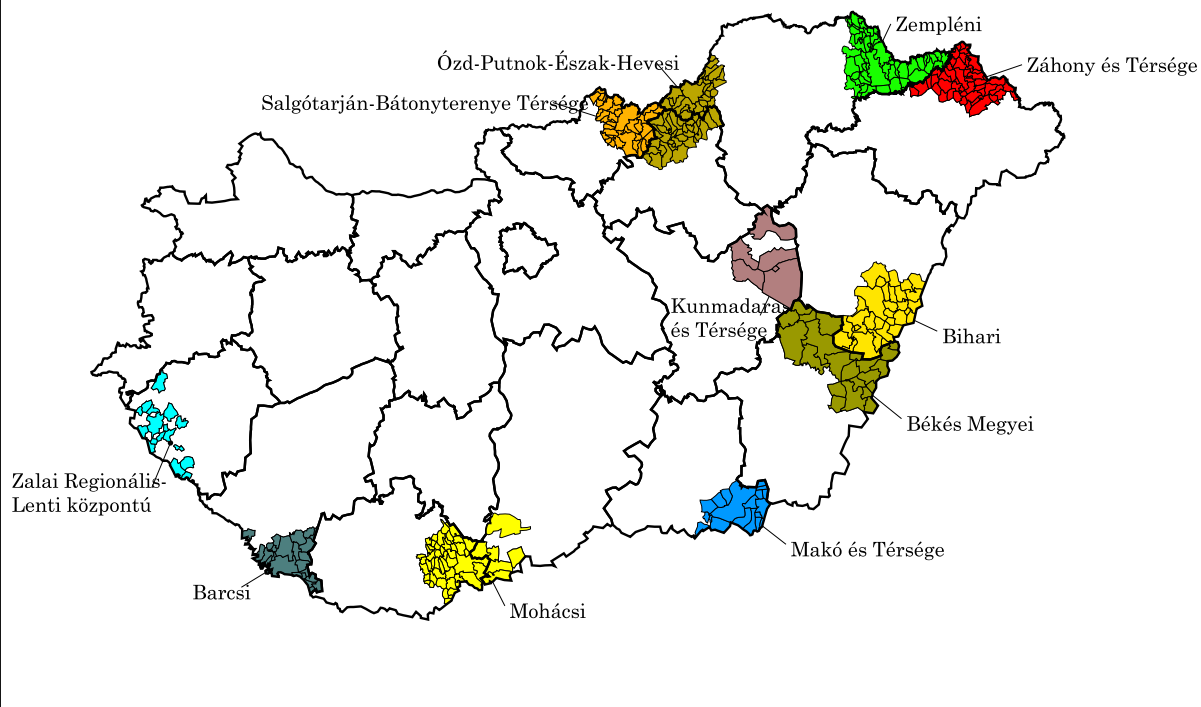
A vállalkozási övezet a területfejlesztésnek egy olyan speciális eszköze, amelyet csak igen indokolt esetben vesznek igénybe az EU tagországokban is. Többnyire akkor, amikor már más eszközökkel nem lehet egy-egy térség problémáin segíteni. Ennek az eszköznek a lényege, hogy a versenysemlegesség elvének feladásával, meghatározott időre gazdasági előnyöket biztosít a kormányzat az adott térségben a vállalkozási övezet cím megadásával. A hazai szabályozás a beruházások üzembe helyezésétől számítva öt évre biztosít adókedvezményt a vállalkozási övezetbe települt új vállalkozások, illetve "meglévő" vállalkozások fejlesztései számára.

Az Országos Területfejlesztési Konceptió 11 vállalkozási övezetet nevesít. A Záhony és Térsége Vállalkozási övezet kivételével - melynek kijelölésére igen alapos előkészítő munkát követően 1996. év végén került sor - 1999. év elejére mindegyik övezet kijelölése megtörtént.

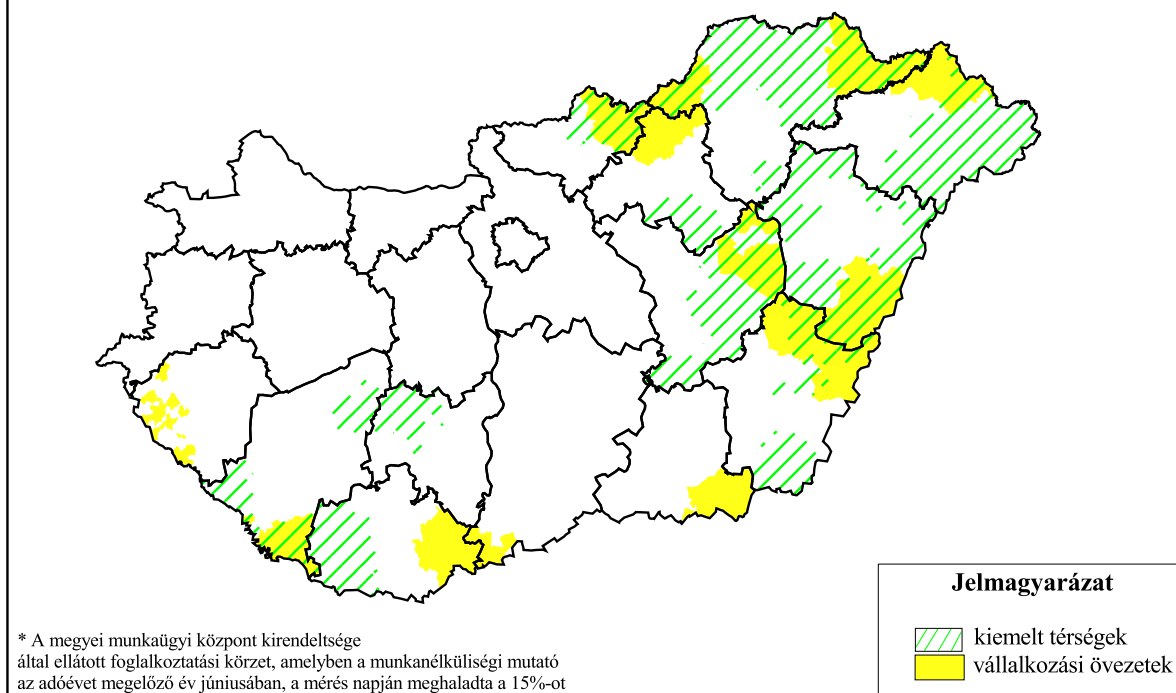
Az övezetek tényleges működése az igénybevett adókedvezmények nagyságának ismeretében lenne egzakt módon értékelhető. Az APEH erre vonatkozó nyilvántartása azonban ezt nem teszi lehetővé, ugyanis együtt kezeli a kiemelt térségeket és a vállalkozási övezeteket. Nehézségeket okoz továbbá az, hogy az adókedvezmények igénybevétele a legtöbb esetben a vállalkozás székhelyén és nem a működési területén történik.

A vállalkozási övezetek kijelölése óta eltelt viszonylag rövid idő ellenére megállapítható, hogy az övezeti státusz kedvező folyamatokat indított el a kijelölt térségekben. Ahhoz azonban, hogy a folyamatok felgyorsuljanak intenzív marketing tevékenységre, a kedvezményrendszer bővítésére van szükség elsősorban helyi szinten. Mindezek alapfeltétele az övezeteket működtető szervezetek megerősítése és az övezetek tevékenységét értékelő monitoring rendszer létrehozása.

Vállalkozási Övezetek területi elhelyezkedése

Kiemelt térségek* és vállalkozási övezetek területi elhelyezkedése, 1999.

**Vállalkozási övezetekben és kiemelt térségekben
igénybevett társasági adókedvezmények 1998**

me: eFt

Megye	Igénybevett adókedvezmények nagysága jogcímenként:				
	Kiemelt térségben és/vagy vállalkozási övezetben üzembe helyezett termékelőállító és kereskedelmi szálláshely létesítést szolgáló tevékenységhez	Kiemelt térségben üzembe helyezett gép-beruházás értékének 6%-a	Vállalkozási övezetben üzembe helyezett gép és épület beruházás értékének 6%-a	Kiemelt térségben és/vagy vállalkozási övezetben üzembe helyezett infrastrukturális beruházás értékének 6%-a	Összesen:
Budapest *	1 011 136	11 255	1 343	1 628	1 025 362
Baranya	30 436	9 336	50 564	10 982	101 318
Bács-K.	52 304	2 626	15 076	1 176	71 182
Békés	6 805	14 650	108	54	21 617
Borsod-A-Z.	1 612 404	16 1618	15 475	3 844	1 793 341
Csongrád	35 380	8 161	11 739	1 100	56 380
Fejér	0	0	0	546	546
Győr-M-S.	0	0	0	8 184	8184
Hajdú-B.	162 253	24 883	27 615	863	215 614
Heves	28 198	18 357	520	0	47 080
Jász-N-Sz.	59 612	34 444	396	3 498	97 950
Komárom-E.	0	0	0	0	0
Nógrád	16 482	17 192	9 823	1 569	45 066
Pest	0	935	3	0	938
Somogy	48 106	6 460	17 411	265	72 242
Szabolcs-Sz-B.	462 598	36 334	36 891	2 893	538 716
Tolna	60 695	18 357	289	191	79 532
Vas	0	0	0	0	0
Veszprém	0	0	0	0	0
Zala	0	2 990	0	0	2 990
Összesen:	3 586 409	367 598	187 253	36 793	4 178 055

* a vállalkozási adókedvezmények igénybevétele a székhelyen és nem a működési területen történik

2. A TERÜLETFEJLESZTÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény rendelkezik a területfejlesztés új intézményrendszerének létrehozásáról.

A törvény legnagyobb eredménye, hogy az intézményrendszer létrehozásával jelentősen növekedett a területfejlesztési politika súlya mind ágazati, mind területi szinten.

Az intézményrendszer működési tapasztalatai arra utalnak, hogy gyakorlatilag majdnem minden szinten indokolttá váltak olyan korrekciók, amelyek egyértelműbbé tehetik a szabályozást, s ezzel megkönnyítenék a működést. E célt szolgálta területfejlesztési törvény 1999. évi módosítása (1999. XCII. törvény), ami egyértelműbb szabályozást eredményezett, ugyanakkor - a területfejlesztési politika stratégiai irányainak változatlanul hagyása mellett - két területen hozott alapvető változást:

- megszilárdította a régiókat, költségvetési keretet biztosított a Területfejlesztési Tanácsok működéséhez, megoldotta a törvényességi felügyelet kérdését,
- meghatározta a Regionális Fejlesztési Tanácsok feladatait, létrehozta a munkaszervezeteket és - új intézményként - a térségi Fejlesztési Tanácsokat, rendelkezett továbbá a törvényességi felügyelet ellátásáról,
- a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter képviselője útján részt vesz a tanácsok munkájában.

A területfejlesztés intézményei:

Országos Területfejlesztési Tanács

Az intézményrendszer működésében országos szinten a tárcák számára meghatározott, területfejlesztéssel összefüggő ágazati feladatok végrehajtása mellett az Országos Területfejlesztési Tanács tevékenysége a meghatározó. A Tanács azonban nem tudott rangos és befolyásos elemévé válni a területfejlesztésnek. Ennek oka elsősorban a szabályozás hiányosságaiban keresendő.

A törvénymódosítást követően a legfontosabb változások - a működést érintő tartalmi elemek változatlanul hagyása mellett - abban nyilvánulnak meg, hogy egyrészt a régióképviselet egyértelműbbé vált, miután a korábbi 6 fős limit meghatározásával szemben a törvény módosításában pontosabban definiált regionális fejlesztési tanácsok valamennyi elnöke, azaz 7 fő vesz részt. Másrészt a tagság szintjén nőtt a miniszteri képviselet száma, illetve - tanácskozási joggal - további három tárca vesz részt a Tanács munkájában és a meghívottak köre is bővült.

Regionális Fejlesztési Tanács

Az intézményrendszer regionális szintjén a főbb problémát az okozta, hogy a törvény csak felhívásszerűen rendelkezett a régiók létrehozásáról, egyedül a Balatoni és a Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanácsát nevesítette konkrétan. A nem megfelelő szabályozás eredményezte a régiók körül kialakult vitákat. A viták ellenére azonban a régiók szerveződése elkezdődött, a tényleges működésük megkezdéséhez viszont elengedhetetlen volt a törvény módosítása.

A törvénymódosítás nyomán a szabályozásban jelentős változások történtek.

A Térségi Fejlesztési Tanács átvette a korábbi szabályozásban önkéntes alapon létrehozható Regionális Fejlesztési Tanácsok szerepét. A Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanács "beolvadt" a Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanácsba, míg a Balaton Fejlesztési Tanács kiemelt szerepe továbbra is megmaradt a törvényben. A Regionális Fejlesztési Tanácsok most már egyértelműen az Országos Területfejlesztési Konceptióban meghatározott tervezési-statisztikai régiólehatárolásra épülnek. Ezzel gyakorlatilag létrejött az EU forrásainak bevonásához nélkülözhetetlen NUTS 2 szint. A Regionális Fejlesztési Tanácsok feladata mindenekelőtt olyan fejlesztési koncepciók és programok kidolgozása, amelyek - a Nemzeti Fejlesztési Terv szerves részeként - pályázati lehetőséget biztosíthatnak a Strukturális Alapok támogatásaihoz. Ehhez a jövőben az szükséges, hogy a hazai állami támogatási rendszer is biztosíthassa a Regionális Fejlesztési Tanácsok számára a decentralizált támogatási pénzeszközök körének bővítését.

A törvény módosítása csak a Balaton Fejlesztési Tanács esetében tette kötelezővé a tárcaképviselőt biztosítást, míg a többi Térségi Fejlesztési Tanács tekintetében ez felkérés alapján történik. Ezzel szemben a Regionális Fejlesztési Tanácsok munkájában - a korábbi 9 fő helyett - 10 miniszteri képviselő tagként, további három pedig tanácskozási joggal vesz részt.

További eltérés, hogy míg a Térségi Fejlesztési Tanácsok tevékenységében a területi gazdasági kamarák egy-egy képviselője tagként működik közre, addig a kamarákat a Regionális Fejlesztési Tanácsok legfeljebb állandó meghívottként kérhetik fel közreműködésre. Ugyanez a delegálási sajátosság viszont a Regionális Idegenforgalmi Bizottság elnökére éppen fordítva igaz.

A munkaszervezet - különösen annak székhelyének - kialakítása kérdésében továbbra sem egyértelmű a szabályozás, a megalakult valamennyi régióban azonban ezt a kérdést megoldották.

Megyei Területfejlesztési Tanácsok

A szabályozást tekintve a megyei szint meghatározása a legegyszerűsebb, ezt a működési tapasztalatok is visszaigazolják. A tanácsok gazdálkodási szabályozásánál eleinte gondok jelentkeztek, de az államháztartásról szóló törvény 1996. évi módosításának eredményeképpen véglegesedett a tanácsok státusza.

A tanácsok forráselosztási politikájára jellemző, hogy előtérbe került a munkahelyteremtés és a gazdaságfejlesztést elősegítő infrastruktúra fejlesztés támogatása.

A megyei szintet alapvetően érinti a régiók megerősödése és ez felveti a megyei területfejlesztési tanácsok jövőbeni szerepének megváltozását.

A megyei területfejlesztési tanácsok összetételére is kihatott a törvénymódosítás. Miközben csökkent a kistérségi képviselők száma azzal, hogy a jogszabály 3 főben határozta meg statisztikai körzetenként a delegálható résztvevők számát és megszűnt a tagsági részvétel joga a munkaadói és munkavállalói oldalaknak, addig új szereplői lettek a tanácsoknak az FVM hivatalok és a Regionális Idegenforgalmi Bizottságok képviselői.

A törvényben egyértelműbben kihangsúlyozásra került a megyei területfejlesztési tanácsok szerepe a területrendezési tervek véleményezési jogának biztosításával, valamint azzal a kikötéssel, miszerint a megyei fejlesztési koncepciók és programok elkészítése során a tervekben megfogalmazott feladatokat figyelembe kell venni.

Kistérségi Területfejlesztési Társulások

Kistérségi szinten a törvény jelentősége abban nyilvánult meg, hogy indirekt módon sikerült a korábban meglehetősen önálló települési önkormányzatokat összefogásra ösztönözni azzal, hogy a kistérségi társulásoknak lehetőséget kínált a megyei elosztási döntésekben való részvételre. Viszont gondot okoz, hogy a kistérségek jelentős része nem rendelkezik megfelelő szervezeti, szakmai kapacitásokkal, ami jelentősen rontja tervező, forrásszerző és programmenedzselő tevékenységük szakmai színvonalát, hatékonyságát és sikerességét, különösen éppen azokban a kistérségekben, ahol a legintenzívebb területfejlesztési aktivitásra lenne szükség, ahol a legégetőbbek a felzárkóztatási feladatok.